

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim üçün ən əziz qəzetdir

Böyük Qayıdış strategiyası: hədəf Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpasıdır

№ 016 (7184)

29 yanvar 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

Nəqliyyat məsələlərinə həsr olunmuş müşavirə keçirilib, Prezident İlham Əliyev müşavirədə çıxış edib

Hayların amerikalılardan gözlədikləri və qorxduqları

"SÜRPRİZLƏR"

2025-ci ildə vergilər üzrə güzəştlər BƏLLİ OLDU

6

Fransa miqrantlara qarşı

8

Güzgüdəki SƏN, sosial şəbəkələrdəki SƏN?..

9

4

Əli Kərimlinin "Human Rights Watch"-a ünvanladığı məktub üzə çıxdı

10

Əldən çıxan həkimlər...

6

“Avrasiyanın nəqliyyat xəritəsini Azərbaycansız təsəvvür etmək mümkün deyil”

Nəqliyyat məsələlərinə həsr olunmuş müşavirə keçirilib, Prezident İlham Əliyev müşavirədə çıxış edib

Dünən nəqliyyat məsələlərinə həsr olunmuş müşavirə keçirilib. Prezident İlham Əliyev müşavirədə çıxış edib. Prezident İlham Əliyev öz çıxışında qeyd edib ki, Bakı şəhərinin və onun ətrafında yerləşən ərazilərin nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı ilə bağlı son illər ərzində bir çox işlər görülmüş, böyük infrastruktur layihələri icra edilib, amma yenə də Bakı şəhərində tıxac müşahidə olunur və əfsuslar olsun ki, tıxacların sayı ildən-ilə artır. “Bunun təbii səbəbləri var. Ölkəmizin, o cümlədən Bakı şəhərinin əhalisi ildən-ilə artır. Son 30 il ərzində Azərbaycan əhalisi 7 milyondan 10 milyona çatıb, hətta o rəqəmi də ötüb. Əlbəttə ki, vaxtilə yaradılmış şəhər yol infrastrukturunu, o cümlədən metro imkanları bu artımı həzm edə bilmir.

Biz nəqliyyat məsələlərini həmişə diqqət mərkəzində saxlamışıq və son 15 il ərzində Bakı şəhərində bir çox böyük layihələr icra edildi, yeni metro stansiyaları istifadəyə verildi, yol qovşaqları, tunellər, körpülər inşa edildi, yeni yollar salındı. Əgər biz bu işləri görməsəydik, bu gün, ümumiyyətlə, Bakı şəhərində nəqliyyat iflic vəziyyətinə düşərdi. Amma yenə də görürük ki, növbəti böyük bir proqramın qəbul olunmasında böyük fayda

Prezident İlham Əliyev: “Bakı və onun ətrafında yerləşən ərazilərlə bağlı yeni dövlət proqramının qəbul edilməsi zəruridir”

Yeni layihələr arasında Zəngəzur dəhlizi qeyd etmək istərdim. Zəngəzur dəhlizi layihəsi Azərbaycan tərəfindən irəli sürülmüşdür. İkinci Qarabağ müharibəsindəki Zəfərimizdən sonra bu məsələ beynəlxalq gündəliyə, beynəlxalq leksikona salındı və bu gün Zəngəzur dəhlizi artıq dünyada qəbul edilmiş ifadədir, qəbul edilmiş termindir. Əlbəttə ki, biz bu dəhlizin açılması üçün praktiki addımlar atırıq. Düzdür, Ermənistan tərəfi dörd ildən çoxdur ki, bu məsələ ilə bağlı qeyri-konstruktiv mövqe sərgiləyir, faktiki olaraq 10 noyabr kapitulyasiyasından sonra üzərinə götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirmir. Orada açıq-aydın göstərilirdi ki, Azərbaycanın əsas hissəsi ilə onun ayrılmaz hissəsi olan Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında nəqliyyat bağlantısı olmalıdır. Ermənistan isə buna əməl etmir, müxtəlif bəhanələr gətirərək, müxtəlif qeyri-real və cəfəng layihələri ortaya ataraq, sadəcə olaraq, beynəlxalq ictimaiyyətin fikrini çaşdırmaq istəyir, manipulyasiyalarla məşğuldur. Yəqin ki, siz də eşitmişiniz, dırnaqarası “Sülh kəsişməsi” layihəsini ortalığa atıb və indi dünyada bir ölkə qalmayıb ki, o ölkəyə bu layihə təqdim edilməsin. Halbuki bu dırnaqarası layihənin Azərbaycansız iki qəpiklik də qiyməti yoxdur və biz bunu dəfələrlə Ermənistan tərəfinə müxtəlif kanallar vasitəsilə çatdırmışıq. Əgər siz bu layihəni doğrudan da həyata keçirmək istəyirsinizsə, ilk növbədə, Azərbaycana müraciət etməlisiniz. Çünki bizsiz bu, sadəcə olaraq, kağız parçasıdır, bizim şərtlərimiz isə ədalətlidir, beynəlxalq hüquqa əsaslanır və Ermənistanın özünün götürdüyü öhdəliklərinə əsaslanır. Ermənistan rəhbərliyinə bir daha məsləhət görürəm ki, 10 noyabr kapitulyasiya aktını diqqətlə oxusun və orada xüsusilə dediyim o bəndə diqqət yetirsin. Yenə də deyirəm, onların dırnaqarası layihəsi Azərbaycansız tamamilə əhəmiyyətsizdir. Sadəcə olaraq, vaxt uzatmaqla məşğuldurlar, beynəlxalq ictimaiyyəti çaşdırmaqla məşğuldurlar. Yenə də Azərbaycana qarşı müxtəlif dairələrdə çirkin kampaniyaların aparılmasına rəvac veriblər. Bunun nəticəsində faktiki olaraq bu günə qədər Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi - Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə bizim ən qısa və ən rahat bağlantımız yoxdur.

Düzdür, Naxçıvan Muxtar Respublikasının lazım olan ehtiyaclarını biz müxtəlif yollarla təmin edirik. İlk növbədə, İran İslam Respublikası ərazisindən yüklər və sərnişinlər gedir, digər imkanlarımız da var. Amma onlar iqtisadi cəhətdən daha əlverişsizdir və yol da uzanır. Prinsip etibarilə Gürcüstan, Türkiyə ərazilərindən də bu bağlantı yaradıla bilər, amma ən rahat yol və imkan olduğu halda, əlbəttə ki, bu məsələ prioritet təşkil edir. Bununla belə, biz görəndə ki, Ermənistan tərəfi yenə də özünü qeyri-səmimi aparır, İran İslam Respublikası ilə müvafiq razılaşma əldə edilmişdir və Ermənistanı by-pass edən avtomobil körpüsünün tikintisi də, artıq bu layihə də icra edilir və yəqin ki, bu il tamamlanacaq.

İkinci körpü də inşa ediləcək, artıq Naxçıvan Muxtar Respublikasında. Birinci körpü Zəngilan rayonu ərazisində inşa edilir. Beləliklə, Ermənistan bundan sonra da dalan ölkə kimi davam edəcək və onların tranzit ölkəyə çevrilmə arzuları elə onların gözlərində qalacaq. Özləri daha çox itirəcəklər, nəinki biz. Ona görə bu məsələ diqqət mərkəzində olacaq və həm beynəlxalq müstəvidə, həm Ermənistanla ikitərəfli təmaslar əsnasında biz daim bir məsələni qeyd edirik ki, Azərbaycandan Azərbaycana maneəsiz keçid olmalıdır.

Ardı Səh. 3

Heydər Əliyev Beynəlxalq Hava Limanında yeni terminal kompleksi inşa ediləcək

olacaq. Bu məqsədlə

bir müddət bundan əvvəl Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinə dövlət proqramının hazırlanmasına dair müvafiq göstərişlər vermişəm və bir neçə ay ərzində bu proqram üzərində iş aparılıb. Bu gün biz bu məsələləri müzakirə edəcəyik və lazım olan qərarları verəcəyik.

Nəqliyyat məsələlərinə gəldikdə, onu bildirməliyəm ki, bütün ölkə üzrə son illər ərzində bir çox nəqliyyat layihələri icra edilmişdir - kənd yolları, şəhərlərarası yollar, magistral yollar. İllər keçdikcə indi əvvəlki vəziyyət yaddan çıxır. Ancaq əgər biz 20 il əvvələ nəzər salsaq görürük ki, o vaxt bizim yollarımız nə vəziyyətdə idi. Hətta Bakı şəhərinin əsas yolları faktiki olaraq heç bir standartı uyğun gəlmirdi. Biz yeni yollar saldıq, bütün şəhərləri demək olar ki, müasir yollarla birləşdirdik. Bütün sərhədlərimizi müasir avtomagistralarla birləşdirdik. Kənd yollarının təmiri və salınması dərəcəsi təqribən 85-90 faizə çatıb və hər il biz bu məqsədlər üçün vəsait

ayırırıq.

Bununla bərabər, Azərbaycanın coğrafi vəziyyəti elədir ki, bizim ərazimizdən beynəlxalq nəqliyyat dəhlizləri keçir və ona görə ki, biz bu coğrafi vəziyyətdən səmərəli şəkildə istifadə edə bilməmişik. Sadəcə olaraq, coğrafi yerləşmə hələ o demək deyil ki, hər hansı bir ölkə nəqliyyat qovşağına çevrilə bilər. Biz isə ardıcıl olaraq beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin Azərbaycan ərazisindən keçməsinə maraqlı göstərmişik, səylər göstərmişik və praktiki işlər görmüşük.”

Prezident İlham Əliyev qeyd edib ki, bu gün Avrasiyanın nəqliyyat xəritəsini Azərbaycansız, onun nəqliyyat infrastrukturunu olmadan təsəvvür etmək mümkün deyil. Hazırda bizim ərazimizdən Şərqi-Qərbi və Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizləri keçir.

“Bu dəhlizlər üzrə daşınan yüklərin həcmi ildən-ilə artır. Yüklərin daha səmərəli daşınması üçün fiziki infrastrukturla yanaşı, digər addımlar da atılır, o cümlədən rəqəmsal

laşma məsələlərinə diqqət göstərilir.

Qonşu ölkələrlə yeni əməkdaşlıq formatları yaradılmışdır və orta müəssisələr, müştərik müəssisələr qurulmuşdur. Bir sözlə, bu gün Azərbaycan Avrasiyanın əvəzolunmaz nəqliyyat mərkəzlərindən biridir.

Onu da bildirməliyəm ki, adətən nəqliyyat mərkəzləri statusuna malik olan ölkələr o ölkələrdir ki, onların açıq dənizlərə çıxışı var. Bizim isə dünya okeanlarına çıxışımız yoxdur. Amma buna baxmayaraq, gördüyümüz işlər nəticəsində biz Azərbaycanı əvəzolunmaz nəqliyyat mərkəzlərinin birinə çevirmişik. İşlər davam edir, həm Şimal-Cənub, həm Şərqi-Qərbi nəqliyyat dəhlizləri üzrə indi əlavə tədbirlər görülür. Çünki vaxtilə hesablanmış yüklərin həcmi artıq onu göstərir ki, daha böyük həcmdə yüklər keçəcək. Bu, müxtəlif səbəblərə bağlı olan məsələdir. Ancaq fakt odur ki, biz indi bu dəhlizlərin aşırma qabiliyyətini artırmaq üçün əlavə sərmayə cəlb etmişik və edəcəyik.

Əvvəli Səh. 2

Heç bir yoxlamadan keçmədən, heç bir maneə ilə üzleşmədən Azərbaycandan Azərbaycana rahat və azad keçid olmalıdır. Bu, bizim tələbimizdir və nəzərə alsaq ki, Qərbi Zəngəzuru sovet hakimiyyəti bizim əlimizdən 1920-ci ilin noyabrında alıb və Azərbaycan xalqına qarşı cinayət törədib, bu, birinci və sonuncu cinayət deyildi. İkincisi, ondan sonra ardıcılıqla əgər getsək, cinayət dirnaqarası "Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti"nin Azərbaycan ərazisində yaradılması idi. Ondan əvvəlki cinayət ermənilərin çar Rusiyası tərəfindən Azərbaycan ərazisinə köçürülməsi idi. Ondan əvvəlki cinayət Qarabağ xanının öldürülməsi idi, hansı ki, zəmanət verilmişdi ki, o, öz rəhbərliyini Qarabağda icra edəcək və XX əsrin digər cinayətləri də göz önündədir. Xocalı soyqırımını, 20 Yanvar və torpaqlarımızın 1990-cı illərin əvvəllərində işğalı. Yəni, biz bunu unutmamışıq, Azərbaycan xalqı bunu unutmayıb. Biz Zəngəzuru unutmamışıq və unutmayacağıq. Yenə də deyirəm, bizim Ermənistan ərazi iddiamız yoxdur. Ancaq Ermənistan öz üzərinə götürdüğü öhdəlikləri yerinə yetirərək Azərbaycandan Azərbaycana maneəsiz keçid verməlidir.

O ki qaldı, Bakı şəhərinin nəqliyyat inf-

“Avrasiyanın nəqliyyat xəritəsini Azərbaycansız təsəvvür etmək mümkün deyil”

Nəqliyyat məsələlərinə həsr olunmuş müşavirə keçirilib, Prezident İlham Əliyev müşavirədə çıxış edib

Prezident İlham Əliyev: “Ermənistan öhdəliklərini yerinə yetirərək Azərbaycandan Azərbaycana maneəsiz keçid verməlidir”

2008-ci ildən bu günə qədər metronun yeddi yeni stansiyası tikilib və qəbul ediləcək Dövlət Proqramında yeni 10 metro stansiyasının tikintisi nəzərdə tutulur. 266 yeni nəsil metro vaqonu alınır və bu proses davam etdirilir. Ölkəyə yüzlərlə yeni səmişin avtobusu gətirilib və bu ildən başlayaraq ilin sonunda elektrobusların yığılı, ondan sonra lokalizasiyanın artımı işləri də başlanacaq. Şəhərimizə artıq 161 yeni elektrik avtobusu gətirilib və yaxın gələcəkdə Bakı sakinləri bunun xeyrini gözləyirlər. Çünki havanı ən çox çirkləndirən nəqliyyat vasitələridir, xüsusilə böyük nəqliyyat vasitələridir. Ona görə biz, əlbəttə ki, bu işdə də insanların narahatlığını nəzərə alırıq.

Gəmiqayırma zavodu da son illər ərzində inşa edilmişdi, təqribən 10 il, bəlkə 12 il bundan əvvəl. Əvvəllər biz gəmiləri xaricdən alırdıq və ondan sonra mən qərara gəldim ki, mütləq Bakıda gəmiqayırma zavodu inşa edilməlidir. Yenə də həyat göstərir ki, bu, nə qədər düzgün addım idi. Bu gün ənənəvi mənbələrdən, - haradan ki, biz alırıq, - gəmi almaq mümkün deyil. Biz indi Gəmiqayırma zavodunun tam gücü ilə işləməsinə nail olduq. Hazırda orada altı müxtəlifölçülü gəmi inşa edilir. Paralel olaraq, Qara dənizdəki fəaliyyətimizi biz yeni səviyyəyə qaldırdıq. Əgər vaxtilə Azərbaycanın Xəzər Gəmiçiliyinə mənsub olan kiçikhəcmli gəmilər orada işləyirdi, hazırda dörd böyük tanker, - "Aframax" tipli tanker, - onun yükötürmə qabiliyyəti 100 min tondur, - alınır və bu da bizə həm xeyir gətirir, həm də ölkəmizin imkanlarını genişləndirir.

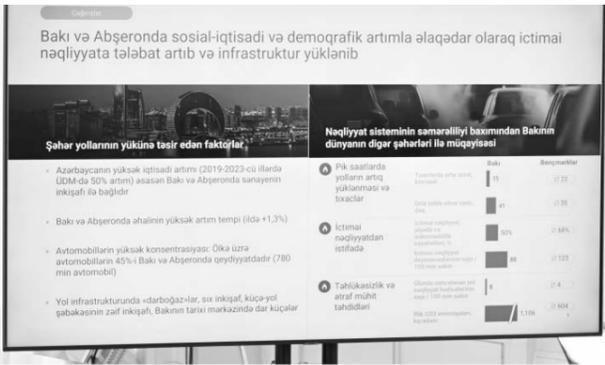
Azad edilmiş ərazilərdə görülən işlərin əsasını nəqliyyat layihələri təşkil edir. 3400 kilometrə yaxın avtomobil yolu - hələlik cəmi 44 avtomobil yolu layihəsi icra edilib, ya da ki, icra edilməkdədir. Eyni zamanda, 45 tunel, 447 körpü, 16 viaduk nəzərdə tutulub. Bunlardan 28 tunel, 392 körpü və 9 viadukun tikintisi tamamlandı.

Horadiz-Ağbend dəmir yolunun 60 faizi inşa edilib. Bərdə-Ağdam dəmir yolunun 94 faizi inşa edilib. Bu, sadəcə olaraq, əsas layihələrdir ki, mən ictimaiyyətin diqqətinə çatdırıram və bu rəqəmlər hər şeyi deyir, hər şeyi göstərir. Göstərir ki, hansı ölçüdə biz nəqliyyat layihələrini icra etmişik. Əgər biz bunları icra etməsəydik, bu gün həm Bakı şəhəri, həm digər şəhərlər, həm də ümumiyyətlə, ölkə şəhərləri arasındakı bağlantılar bizim nəqliyyat imkanlarımızı tamamilə iflic vəziyyətinə sala bilərdi.

Amma yenə də deyirəm, həyat yerində durmur. Biz indi yeni dövlət proqramı qəbul edəcəyik. Ölkə üzrə, o cümlədən azad edilmiş ərazilərdə bütün nəqliyyat layihələri bundan sonra da icra ediləcək. Hər şey plan üzrə gedir. Bu ilin investisiya Proqramında da bu məqsədlər üçün lazımı vəsait ayrılıb.

O ki qaldı, Bakı şəhərinə və onun ətrafında yerləşən ərazilərə, burada yenə də deyirəm, yeni dövlət proqramının qəbul edilməsi zəruridir. Bu, çox böyük proqram olacaq, böyük maliyyə tutumlu proqram olacaq. Bütün aidiyyəti qurumların birgə fəaliyyətini və səmərəli işlərini tələb edən proqram olacaq. Ona görə mən bugünkü müşavirəni çağırıram ki, bu məsələləri biz müzakirə edək və bizə təqdimat edilsin, ictimaiyyət də bilsin ki, nələr gözlənilir, hansı illərdə hansı işlər görülsün. Eyni zamanda, ictimaiyyət nümayəndələri də müvafiq dövlət orqanlarına - Prezident Administrasiyasına, Nazirlər Kabinetinə, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinə öz tövsiyələrini verə bilərlər. Bəlkə biz nəyi isə bu proqrama salmamışıq. Yeni, yerlərdən də gələn təkliflər nəzərə alınacaqdır.

Daha sonra rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri Rəşad Nəbiyev, Yerüstü Nəqliyyat Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Anar Rzayev çıxış edərək, nəqliyyat infrastrukturunu sahəsində görülən işlər barədə geniş məlumat veriblər.

hesab edilmirdi. Bakı, Naxçıvan, Gəncə və Lənkəran hava limanları yenidən quruldu. Lənkəran hava limanı faktiki olaraq istifadə edilmirdi. Amma Bakı, Naxçıvan, Gəncə istifadə olunurdu. Bu dörd hava limanının həm zolaqları, həm terminal kompleksləri ən müasir standartlara cavab verir. Bununla bərabər, dörd yeni hava limanı inşa edilmişdir - Qəbələ, Zaqatala, Füzuli və Zəngilan. Doqquzuncu beynəlxalq hava limanı bu il Laçında istifadəyə veriləcək. Bütün bu hava limanları istənilən ağırlıqda yük və səmişin təyyarələrini qəbul etməyə qadirdir. Uçuş-ənmə zolağı minimum üç kilometr səviyyəsindədir. Beləliklə, indi dediyim kimi, doqquzuncu bu il istifadəyə veriləcək və bu məsələni də tam bağlayırıq.

Onu da bildirməliyəm ki, Heydər Əliyev Beynəlxalq Hava Limanı keçən il rekord sayda - yeddi milyondan çox səmişin daşıyıb. Məne verilən məlumata görə, nazirlik tərəfindən aparılan təhlil göstərir ki, bu rəqəm daha da artacaq və təklif verildi ki, yeni terminal kompleksi Heydər Əliyev Beynəlxalq Hava Limanında inşa edilsin. Mən də öz dəstəyimi verdim. İndi bu yeni terminal kompleksinin layihəsi və texniki-iqtisadi əsaslandırılması hazırlanır. Artıq buna start verilmişdir və bu da gələcək səmişinlərin sayını qəbul etmək üçün bizə imkan yaradacaq. Yeni ki, biz, o cümlədən hava nəqliyyatı üzrə beynəlxalq mərkəzə çevriləcəyik. Nəzərə alsaq ki, hazırda Ələtdə böyük yük terminalı inşa edilir, onun yük qəbul etmə imkanları 1 milyon ton olacaq. Yeni, təsəvvür etmək çətin deyil ki, biz nəqliyyatın, sadəcə olaraq, bu istiqaməti üzrə hansı işləri görürük.

Son illər ərzində vacib layihələrdən biri də yeni Dəniz Ticarət Limanının inşasıdır. Köhnə limanı biz şəhərin mərkəzində çıxardıq. İndi o ərazidə abadlıq işləri aparılacaq, istirahət zonaları, müxtəlif obyektlər inşa ediləcək. Yeni, bu zona şəhərimizin ümumi inkişafına əlavə töhfə verəcək və vətəndaşlar da bundan faydalanacaqlar. Ağ Şəhər bulvarına bitişik olan bu istiqamətdə master-plan hazırlanır.

Yeni Dəniz Ticarət Limanının birinci fazasının yükəşirmə qabiliyyəti 15 milyon ton nəzərdə tutulurdu. Ancaq biz görürük ki, yüklərin həcmi daha çox olacaq. Artıq göstəriş verildi və biz bu ildən işə başlayırıq. Beynəlxalq məsləhətçilər cəlb edildi ki, yeni layihə hazırlansın, təqdim olunsun. Biz limanın imkanlarını 25 milyon tona çatdırmalıyıq və ola bilsin, bu da bizə yetməyəcək. Çünki Şərqi Qərbi nəqliyyat dəhlizi üzrə yüklərin həcmi o qədər sürətlə artır ki, biz bu işləri də bu artıma görə etməliyik. Bütün bu nəqliyyat məsələlərini bir mərkəzdə cəmləşdirmək üçün mənim qərarımla bu yaxınlarda yeni qurum - AZCON qurumu yaradıldı, hansı ki, bütün bu əlaqələndirmə və perspektiv inkişaf planını, o cümlədən səmayə qoyuluşunu - bütün bu məsələləri nəzərə alacaqdır.

rastrukturuna, mən indi bu məsələyə gələcəyəm. Amma ondan əvvəl son 20 il ərzində Azərbaycanda nəqliyyatla bağlı görülmüş işlərin bəzilərinin ictimaiyyətin diqqətinə çatdırmaq istəyirəm. Beləliklə, son 20 il ərzində Azərbaycanda 21 min kilometr avtomobil yolu tikilib və təmir edilib. 335 körpü və yol ötürücüsü, 45 tunel, 163 yerüstü və yeraltı keçid tikilib. İndi bir daha öz sözlərimə qayıdırəm. Əgər bu işləri görməsəydik, indi ölkəmizin nəqliyyat infrastrukturunu hansı vəziyyətdə idi, bunu təsəvvür etmək çətin deyil.

Dəmir yolu infrastrukturunu ilə bağlı aşağıdakı işlər görülmüşdür: 1500 kilometrə çox dəmir yolu tikilib, 1800 kilometr təmir edilib, yeni qatarlar və vaqonlar alınır, 90 kilometrə çox olan Abşeron dairəvi xətti istifadəyə verilib. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu inşa edilib. Onu da bildirməliyəm ki, bu layihə Azərbaycan dövlətinin təşəbbüsü ilə icra edilmişdir. Biz bu layihəni icra etmək istəyəndə böyük müqavimətlə üzleşmişdik. Onu indi mən dəyə bilərəm. Xüsusilə, Amerika Birləşmiş Ştatları buna etiraz edirdi. Səbəb də yenə də ermənipərəst siyasətlərində idi. Çünki hesab edilirdi ki, bu layihə Ermənistanı kənarda qoyur. Buna görə oxvaxtı Gürcüstan rəhbərliyinə Amerika dövləti tərəfindən çox ciddi təzyiç göstərilməmişdi ki, Gürcüstan buna razılıq verməsin. Biz bir neçə il Gürcüstan tərəfi ilə danışıqlar aparmışıq və nəhayət razılığa gələ bildik. O cümlədən mən şəxsən Amerika dövlətinin yüksək vəzifəli nümayəndələri ilə bu məsələni dəfələrlə müzakirə etmişdim və bildirmişdim ki, onlar bizə maneə törətməməlidirlər. Bu, bizim üçün strateji layihədir və gələcəkdə bu layihədən digər ölkələr, o cümlədən onların müttəfiqləri də faydalanacaq. Həyat göstərdi ki, hər zaman olduğu kimi, biz haqlı idik. Bu gün Amerikanın Avropadakı müttəfiqləri Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yoluna çox böyük maraq göstərirlər. Ümumiyyətlə, Azərbaycan ərazisindən keçən yüklərin Mərkəzi Asiyadan Avropaya və əks istiqamətə daşınmasına da böyük maraq göstərirlər. Əgər Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu tikilməsəydi, bütün bunlar tamamilə mümkün ola bilərdi. Biz nəinki Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunu Türkiyə və Gürcüstanla birlikdə razılığa gələrək inşa etdik, hətta o vaxt Gürcüstan dövlətinə bir milyard dollara yaxın çox aşağı

faizlə kredit də verdik və faktiki olaraq bu vəsait hesabına Gürcüstan ərazisində işlər görüldü. Azərbaycan ərazisində dəmir yolu müasirləşdirildi və Türkiyə də öz ərazisindəki hissəni inşa etmişdi. Beləliklə, yeni bir yol açıldı, hansı ki, bu gün müxtəlif ölkələrin yüklərini Ağ dəniz istiqamətinə, Avropaya, Türkiyəyə daşıyır. Sonra gördük ki, bu yolun aşırma qabiliyyəti yetərli deyil. Yenə də Azərbaycan vəsaiti hesabına keçən il bu yolun genişləndirilməsi tamamlandı və onun daşıma qabiliyyəti 5 milyon tona çatdırılmışdır. Yeni, hesab edirəm ki, bu, bizim coğrafiyamızda son illər ərzində həyata keçirilən ən vacib layihələrdən biridir və bir çox ölkələr bundan sonra da bu yoldan faydalanacaq. Vaxtilə Amerika Dövlət Departamentinin o məmurları bizə qarşı çıxırdılar, - mən bilmirəm onlar indi haradırlar, onların adları da tarixdə qalmayıb, - amma biz ciddi iradə göstərərək buna nail olduq.”

Prezident İlham Əliyev mövcud yolların reabilitasiyası və müasirləşməsi, daşınma imkanlarının və qatarların sürətinin artırılması istiqamətində görülən işlər arasında Sumqayıt-Yalama dəmir yolunu qeyd edib. Dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, bu yolun tikintisi artıq 80 faiz səviyyəsində təmin edilib və yəqin ki, yaxın zamanlarda tam istifadəyə verilməkdir.

“İndi üzərində işlədiyimiz yol - Ələt-Astara yolu, faktiki olaraq hamı bilir ki, bu yol var, amma nəzərə alsaq ki, gələcəkdə Şimal-Cənub dəhlizi üzrə yüklər kəskin artacaq, bu yolun da genişləndirilməsi gündəlikdədir və bu il artıq müəyyən vəsait də ayrılıb.

Azərbaycan şəhərləri arasındakı bağlantıları təmin etmək üçün bir neçə yeni qatar istiqaməti müəyyənləşdirilib. Bakı-Qəbələ. Qəbələ şəhərinə dəmir yolu xətti heç vaxt çatmırdı, biz onu inşa etdik və bu yol da çox lazımlıdır. Bakı-Balakən dəmir yolu fəaliyyətini bərpa etdi və Bakı-Ağstafa. Yeni, Azərbaycan coğrafiyasını bilənlər görürlər ki, bu yollar, əslində, ölkəmizi bizim qərb sərhədi ilə, şimal-qərb sərhədi ilə və Qəbələ şəhəri ilə bağlayır. Bütün bu yollar üzrə yerləşən şəhərlər də təbii olaraq əhatə olunur.

Son 20 il ərzində Azərbaycanda səkkiz beynəlxalq hava limanı inşa edilib. Onların dördü var idi, amma vəziyyəti qənaətbəxş

ABŞ ilə "razılışma" kimi qələmə verilən və Strateji Tərəfdaşlıq Xartiyası adlı son sənədin məhz Ermənistanı nüvə sınağı poliqonuna çevirəcəyi qorxusu hayların yuxularını ərşə çəkib. Bu qorxu heç də təsadüfi deyil. Artıq ermənilər başa düşürlər ki, onların çox acınacaqlı bir durumda, ehtiyac içərisində, dünyanın siyasi xəritəsindən silinmək təhlükəsi qarşısında olan ölkələri ilə hansısa "tərəfdaşlıq" adında sənəd imzalamağa amerikalılar maraqlı ola bilməzlər və deməli, ortada hayları gözləyən dırnaqarası "sürprizlər" olması ehtimalı daha böyükdür. Həmin sürprizlərdən birinin də məhz Ermənistan ərazilərinin nüvə sınağı poliqonuna çevrilməsi olaçağı ehtimalı daha böyükdür.

Dırnaqarası əməkdaşlığın əsas problemlərindən birinin "enerji suverenliyinin" itirilməsi olduğu qənaətində olan haylar narahatdırlar

Əslində, ABŞ-la bu yaxınlarda imzalanmış sənədlə, Strateji Tərəfdaşlıq Xartiyası ilə bağlı bir çox erməni siyasətçiləri, politoloqları, ekspertləri belə "öz sözlərini" deyiblər. Bir çoxları bu məsələdə, daha dəqiq desək, sənəddə çoxlu mübahisəli məqamların olduğunu da qeyd edirlər. Bir sözlə, haylar amerikalılarla bağladıkları son sənədə də şübhə ilə yanaşırlar və elə hesab edirlər ki, həmin sənəd də, bağlanılan dırnaqarası tərəfdaşlıq da başlarına davamlı şəkildə "bəlalər" gətirə bilər. Hər halda, ermənilər daha çox narahat edən məsələnin nə olduğu əvvəldən bellidir və bunu elə təkcə özləri deyil, məhz amerikalılar da yaxşı bilirlər.

Sözsüz ki, Amerika ilə dırnaqarası əməkdaşlığın əsas problemlərindən birinin məhz "enerji suverenliyinin" itirilməsi olduğu qənaətində olan hayları nələr narahat etdiyi bellidir. Çünki haylar başa düşürlər ki, ABŞ ilə belə bir sənədə imza atmaqla, Xartiya adında hansısa qondarma Strateji Tərəfdaşlıq barədə danışıqlar belə aparmaqla, onlar çox şeydən, xüsusən də Metsamor AES kimi bir stansiyadan məhrum ola bilərlər. Başa düşürlər ki, belə məsuliyyətsiz davranışları fonunda rusların həmin stansiyadan "nəzərlərini" çəkmiş ola biləcəkləri və bununla da məhrumiyyətləri real görünür. Onu da dərk edirlər ki, həmin o sözügedən stansiyadan, Metsamor AES-dən "imtina" nəticədə amerikalıların kiçik modul stansiyalarının riskli texnologiyalarının öz torpaqlarında sınaqdan keçirilməsi ilə nəticələne bilər.

Amerikalılardan dırnaqarası "sürprizlər" gözləyən hayların yuxularını qarışdırmaları başadüşülüdür

Haylar yaxşı bilirlər ki, məhz qəzalı vəziyyətdə olduğuna görə Metsamor Atom Elektrik Stansiyasının fəaliyyətinin dayandırılmasında Bakı və Ankara uzun müddət maraqlıdır. Sözsüz ki, ümumilikdə, Cənubi Qafqaz üçün təhlükəli hesab olunan bu Atom Elektrik Stansiyasının fəaliyyəti həqiqətən də dayandırılmalıdır. Dəfələrlə təmir edilən və bununla belə hələ də təhlükəli sayılan Metsamor AES kimi qəzalı vəziyyətdə olan istənilən Atom Elektrik Stansiyası fəaliyyətini nə olur-olsun onsuz da dayandırmaz lazımdır, amma haylar bunu heç nə başa düşə, nə də qəbul edə bilirlər. Xüsusən də iqtisadi baxımdan tənəzzüldə olan bir ölkə üçün belə bir enerjiden imtina etmək heç

Hayların amerikalılardan gözlədikləri və qorxduqları "SÜRPRİZLƏR"

hayların ağıllarına belə sığışdırma bilmədikləri məsələdir. Lakin ermənilər nəzərə almalıdırlar ki, gec-tez bu stansiyadan əlləri üzüləcək. Bununla belə hələlik buna heç psixoloji baxımdan belə hazır deyillər. Bax elə məhz belə hazırlıqsız məqamda, isteklərindən, fikirlərindən asılı olmayaraq əlləri həmin o Metsamor AES-dən üzöldüyündə nə ilə qarşılaşacaqlarının qorxusunu yaşayırlar.

Haylar əvvəla ona görə qorxurlar ki, Metsamor AES öz fəaliyyətini dayandırmaqla onlar enerji baxımından acınacaqlı halla qarşı-qarşıya qalacaqlar. Digər tərəfdən də axı bu stansiya əllərindən çıxdığı təqdirdə məcburi şəkildə amerikalıların həmin o qeyd etdiyimiz modul stansiyalarından başqa ümid yerləri də olmayacaq. Yəni, istər-istəməz Amerikanın modul stansiyaları ilə razılışma olacaqlar və bunun da sonra nəyin bahasına onlara başa gələcəyi özlərinə də qorxulu gəlir. Çünki belə hesab edirlər ki, Ermənistan amerikalılar üçün nüvə, atom sınağı poliqonuna çevriləcək deyil, əslində, çevriləcək deyil, yox, elə çevriləcək də. Çünki amerikalılar üçün ermənilər, onların qarşılaşa biləcəkləri faciələr heç də hansısa əhəmiyyət kəsb etmir və hər zaman olduğu kimi, yenə də öz maraqları naminə Cənubi Qafqazın məhz Ermənistan adında cirtədən ölkəsini oyuna atmaq ABŞ üçün adi haldır. Məhz bu nöqtəyə nəzərdən Ukrayna təcrübəsini gözü önünə alan hayların Amerikadan "sürprizlər" gözləməsi, buna görə də yuxularını belə qarışdırmaları başadüşülüdür.

Hayların qorxuları məhz mahiyyət etibarilə Ermənistan ərazisinin radioaktiv bombalarla doldurulacağı ilə bağlıdır

Haylar indi yenə də qorxudan bir hay salıblar ki, gəl görəsən və sən demə, onların ali rəhbərliyi hansısa fəlakəti heç nəzərə də almırmış, hansıki guya bu bir yenilik imiş. Görünür, amerikalılar elektrik enerjisi istehsalını kiçik modul reaktorlarla əvəz edəcəkləri barədə vəd ediblər deyər Ermənistan rəhbərliyi bir qədər "sakitləşib", amma bu sakitlik erməni cəmiyyətini daha çox narahat edir. Çünki bu cəmiyyət öz hakimiyyətlərinə nəinki güvənmir, əksinə, ehtiyat edir və qorxur da. Baxmayaraq ki, innovativ texnologiyalar amerikalılar tərəfindən hələ də bu vaxta qədər sınaqdan keçirilməyib və indiyə qədər yalnız kağız üzərində mövcud olub, bunun real müstəvidə tətbiqi hayların kürkünə birə salıb. Ona görə onların kürkünə birə salıb ki, hayların qorxuları məhz mahiyyət etibarilə Ermənistan ərazisinin radioaktiv bombalarla doldurulacağı ilə bağlıdır.

Ermənilər yaxşı başa düşürlər ki, nüvə sənayesində elmi tədqiqatdan praktik sınaqlara qədər olan yol çox uzun və təhlükəlidir. Haylar onu da bilirlər ki, ABŞ Metsamor AES-i gələn il bağlamağı planlaşdırır. Lakin Rosatomun öz növbəsində enerji bloklarının işini 2036-cı ilə qədər uzatdığı da onlara bellidir. Bu baxımdan da hesab edirlər ki, ölkələrinin hakimiyyət komandası sabitlikdə qətiyyətlə maraqlı deyil və amerikalı "tərəfdaşlarını" sevindirmək üçün onlar Ermənistanda elektrik enerjisinin 40%-ni istehsal edən AES-i alternativ enerji ilə, tədqiq edilməmiş modul tipli atom elektrik stansiyaları ilə əvəz etməyə hazırdırlar. Qorxularına daha bir səbəb də odur ki, vaxtilə bu yolu hələ də enerji tələsindən çıxma bilməyən Avropa Birliyi artıq seçmişdi və bu baxımdan indi də dırnaqarası "sürprizlərin" onları gözlədiyi qənaətindədirlər.

Rusiyadan uzaqlaşmaqla

Ermənistanın birbaşa Qərbin mərhəmətindən asılı qalacağı qorxusu göz önündədi

İndi Ermənistan ictimaiyyəti belə bir qənaətdədir ki, həmin ölkə hakimiyyəti, daha doğrusu həmin ölkənin indiki rəhbərliyi Rusiyanın adının Ermənistanın enerji inkişafı strategiyasından silinməsi üçün hər şeyə hazırdır. Bax elə həmin o erməni cəmiyyətini də qorxuya salan məhz budur. Bu məqamda Xartiya adında hansısa sənəd də haylara qorxulu nağılları xatırladır. Çünki belə hesab edirlər ki, bu sənədi imzalamaqla, birbaşa ruslarla "vidalaşmış" olublar və beləliklə də məhz ruslardan uzaqlaşmaqla da Ermənistan qeyri-stabil enerji külekləri ilə birbaşa Qərbin mərhəmətindən asılı qalacaq. Heç şübhəsiz ki, erməni cəmiyyətinin belə bir qorxu keçirməsi üçün əsası da var. Çünki ətrafda baş verənlərdən də xəbərdardırlar və Amerikanın dırnaqarası sürprizlərindən də qorxmalarının köklü səbəbləri var.

Diqqətə çatdırmaq indi yerinə düşür ki, məhz Avropa həqiqətən də "yaşıl" enerji sahəsində öz yenilikləri və təcrübələri səbəbindən ciddi problem içindədir. Bu problemləri sadalamaqla bitən deyil, amma cəmi bir neçə misal, nümunə belə məsələnin mahiyyətini ortaya qoymaq üçün kifayət edir. Məsələn, artıq İspaniyada atom elektrik stansiyalarının bağlanması ilə bağlı etirazlar başlayıb, Böyük Britaniyada elektrik enerjisinin qiymətləri fəlakətli şəkildə artıb, Danimarkadakı külək turbinləri isə yerli enerji şirkətini 1,69 milyard dollar zərərlə qarşılaşmağa gətirib çıxarıb. Bax elə bütün bunlar hayların kürkünə birə düşməsi üçün yetərlidir. Çünki ermənilər hesab edirlər ki, amerikalılar onların ölkələri üçün də eyni nəticəni istəyirlər.

İnam Hacıyev

Böyük Qayıdış strategiyası: hədəf Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpasıdır

Prezident İlham Əliyev: "Üç il ərzində 10 yaşayış məntəqəsinə keçmiş köçkünləri qaytara bilmişik"

Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri həm Vətən müharibəsində, həm də lokal antiterror tədbirləri zamanı peşəkarlığını, qarşısına qoyulmuş vəzifələri ən yüksək səviyyədə icra etmək məharətinə malik olduğunu bir daha nümayiş etdirdi. 30 ilə yaxın işğal altında olan və 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı azad olunan hər bir ərazidə böyük abadlıq-quruculuq işlərinə başlanılıb. Artıq işğaldan azad olunan ərazilərimizdə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında genişmiqyaslı yenedənqurma, bərpa-quruculuq işləri davam etdirilir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində "Bizim ölkəmiz üçün yeni dövr başlayır", - deyərək artıq ölkəmizdə yeni dövrün başladığını bildirmişdi: "Yeni quruculuq dövrü, inkişaf dövrü, azad edilmiş ərazilərimizin bərpası dövrü. Mən tam əminəm ki, Azərbaycan xalqı bu dövrdə də birlik, həmrəylik göstərəcək, güclü iradə göstərəcək. Azərbaycan xalqı yenə də birləşərək dağıdılmış bu şəhərləri, kəndləri bərpa etmək üçün əlindən gələni edəcəkdir. Biz bundan sonra böyük və qürurlu xalq kimi yaşayacağıq. Beynəlxalq müstəvidə öz sözlümüzü demişik, bölgədə öz sözlümüzü demişik. İstediyimizə nail olmuşuq və əminəm ki, bundan sonra bizim xalqımızı təhlükəsiz və xoşbəxt həyat gözləyir".

"ON MİNDƏN ÇOX KÖÇKÜN ARTIQ EVLƏRLƏ TƏMİN EDİLİB VƏ ORADA YAŞAYIR"

Bu gün işğaldan azad olunan ərazilərimizdə böyük abadlıq quruculuq işləri davam etdirilir. Tikiləcək yeni evlər, ictimai binalar, sosial obyektlər tezliklə işğaldan azad olunan ərazilərimizi müasir şəhərə çevirəcək. Azərbaycan daha bir modelini ortaya qoyacaqdır. "Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpası bizim üçün hərbi məsələlərlə bərabər ən vacib prioritetlərdən biridir. Bu il ən azı 4 milyard manat ayrılacaq. Amma mən hesab edirəm ki, biz daha çox vəsaiti səfərbər edə bilərik. Biz üç il ərzində 10 yaşayış məntəqəsinə keçmiş köçkünləri qaytara bilmişik və artıq mətbuatda da bu gedib. On mindən çox köçkün artıq evlərlə təmin edilib və orada yaşayır. Bütövlükdə 30 minə yaxın insan orada yaşayır, müxtəlif vəzifələrdə çalışırlar, inşaatda, dövlət işlərində və digər sahələrdə. Bu il üçün bizim planlarımızda daha 20-yə yaxın yaşayış məntəqəsinə keçmiş köçkünləri qaytarmaqdır", - deyən Prezident bildirib ki, o şəhər və kəndlərin adları artıq seçilib, layihələr icra edilir: "Bir çox kəndlərdə, şəhərlərdə indi inşaat işləri gedir və bu ilin sonuna qədər 30-a yaxın yaşayış məntəqəsinə keçmiş köçkünlər məskunlaşacaqlar. Biz əsas infrastruktur layihələrini yəqin ki, bir-iki ilə başa çatdıracağıq. Ən çox vəsait bu layihələrə gedir. Çünki 60 kilometrədən çox tunnelər, körpülər, elektrik stansiyaları, su anbarları inşa edilir. Biz artıq orada 30-dan çox su elektrik stansiyasını işə salmışıq, dəmir yolları çəkmişik. Yeni, bütün bunlar əsas maliyyə yükü götürür. Təqribən 2-3 ildən sonra əsas infrastruktur layihələri başa çatacaq və ondan son-

ra yaşayış fondunun yaranmasına istiqamətləndiriləcək məbləğ daha böyük olacaq. Amma yenə də əgər biz dünya tarixinə nəzər salsaq görürük ki, işğaldan və dağıntıdan əziyyət çəkmiş heç bir ölkə öz ərazilərini bu temple və bu keyfiyyətlə bərpa etməyib".

QARABAĞ VƏ ŞƏRQİ ZƏNGƏZURUN ƏHƏMİYYƏTLİ POTENSİALI

Azad edilmiş torpaqların dirçəlişi və reinteqrasiyası ümumilikdə ölkənin iqtisadi potensialının artmasına geniş imkanlar vəd edir. "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət proqramı"nın uğurla icrası bu baxımdan böyük önəm daşıyır. Bölgədə müxtəlif sahələri əhatə edən layihələrin icrası məqsədilə dövlət büdcəsindən vəsait ayrılıb. Bununla yanaşı, bərpa və quruculuq işlərinə özəl investisiya cəlb olunması əsas məqsədlərdəndir. Investisiya cəlbini ilə sahibkarlıq fəaliyyətinin genişləndirilməsi, məhsuldar ərzaq istehsalına əsaslanan dayanıqlı təcrübələrin tətbiqi, turizmin təşviqi və digər tədbirlər gerçəkləşdirilir. Bölgədə yeni istehsal müəssisələrinin qurulması, məşğulluğun təmin olunması məqsədilə buraya yerli və xarici investorların cəlbini istiqamətində dəstək tədbirləri xüsusi qeyd edilməlidir. Bölgədə fəaliyyət göstərən müəssisələr üçün əlverişli investisiya mühiti yaradılıb. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə istehsal fəaliyyəti ilə məşğul olan rezidentlər üçün idxal olunan texnika, texnoloji avadanlıq və qurğular, habelə xammal və materiallar ƏDV və gömrük rüsumlarından azad edilib. Qlobal iqtisadiyyatda "yaşıllaşma və karbonsuzlaşma" meyilləri qeyri-resurs iqtisadiyyatının inkişafı üçün imkanlar yaradır. Bu baxımdan, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun əhəmiyyətli potensialı var və bu, xarici investorların marağını cəlb edir. Artıq bu sahədə xarici investisiyalı müəssisələrin yaradılması ilə bağlı addımlar atılıb.

Ərazilərin iqtisadi dirçəlişi ilə yanaşı, sosial inkişaf da diqqət mərkəzindədir. Burada yaşayış

üçün rahat şərait təmin edilir, sosial müdafiənin gücləndirilməsi, xidmətlərin qabaqcıl standartlara uyğun təmin olunması və məşğulluğun artırılmasına mühüm diqqət yetirilir. Artıq əzəli sakinlər azad edilmiş ərazilərdə salınan yeni yaşayış məskənlərində məskunlaşmağa başlayıblar. "Ağıllı şəhər", "ağıllı kənd" və "yaşıl enerji zonası" konsepsiyalarının tətbiqi bölgədə rahat və müasir həyat şəraitini təmin edir.

ÖTƏN İL İŞĞALDAN AZAD OLUNMUŞ ƏRAZİLƏRİNİN YENİDƏN QURULMASINA VƏ BƏRPASINA 4 MİLYARD 828,5 MİLYON MANAT VƏSAİT AYRILIB

Ötən il Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərinin yenidən qurulmasına və bərpasına dövlət büdcəsindən 4 milyard 828,5 milyon manat vəsait ayrılıb. İl ərzində sifarişçi təşkilatlar tərəfindən müvafiq layihələr üzrə dövlət xəzinədarlıq orqanlarına təqdim edilmiş xərc sifarişlərinin maliyyələşdirilməsi ilə dövlət büdcəsində işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası məqsədilə nəzərdə tutulmuş 4 milyard 855,8 milyon manat vəsaitin 99,4 faizini sifarişçi təşkilatlar tərəfindən, dövlət büdcəsində dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu üçün nəzərdə tutulan vəsaitin isə 98,5 faizi və yaxud 2 milyard 771,1 milyon ma-

natı istifadə olunub.

Azərbaycan bu gün quruculuq meydanında imza atdığı layihələri ilə sözünü deyir. İşğaldan azad olunan ərazilərdə böyük abadlıq-quruculuq işləri davam etdirilir. Bildiyimiz kimi, azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur yaşıl enerji zonası elan edilmişdir. Bu və ya digər layihələr çox böyük perspektivə malikdir. Təhlükəsiz yaşayışı və dövlət idarəetməsinə təşkil etmək, şəhər, qəsəbə və kənd yaşayış məntəqələrinin tikintisini və dayanıqlı infrastrukturla təminatını həyata keçirmək, müasir standartlara

GƏLMƏSİ ƏN YÜKSƏK STANDARTLARA CAVAB VERİR"

"Biz burada da həm peşəkarlıq, həm də çox ciddi yanaşma göstəririk. Burada sadəcə olaraq, söhbət maliyyə resurslarından getmir, yəni, resurslar ola bilər, amma gərək sənin insan potensialın olsun. Yəni, biz son illər ərzində kadr hazırlığına da böyük investisiyalar qoymuşuq, texniki imkanlarımız da gəncdir. Orada aparılan işlərin böyük hissəsi Azərbaycan şirkətləri tərəfindən görülür", - deyən Prezident bildirib ki, ikinci yerdə Türkiyə şirkətləridir. Onlar daha çox tunnelər, körpülər, dəmir yolları layihələrində iştirak edirlər. Dövlət başçımız bizdə çox ciddi texniki potensial, kadr potensialı, maliyyə resursları və güclü düşünülmüş siyasət olduğunu qeyd edib: "Onu da bildirməliyəm ki, bütün yaşayış məntəqələrinin layihələndirilməsi və ərşəyə gəlməsi ən yüksək standartlara cavab verir. İndi gedin, istənilən yaşayış yerinə baxın, nə qədər rahat evlər, istər mənzil olsun, istər fərdi

uyğun xidmətlərin yaradılmasını təmin etmək və s. prioritet məsələ olaraq qarşıya qoyulub və əhalinin doğma torpaqlarına geri qayıdışının yüksək səviyyədə təminatı istiqamətində davamlı layihələr həyata keçirilir. İnkişaf strategiyası nəticəsində dünya miqyasında sabit və dayanıqlı iqtisadiyyatı, eləcə də böyük maliyyə resursları olan, qlobal enerji təhlükəsizliyinin təminatında strateji rol oynayan Azərbaycan postpandemiya və postkonflikt dövründə keyfiyyətə yeni olan və 2022-2030-cu illəri əhatə edən strateji inkişaf mərhələsinə daxil olub. Uğurla həyata keçirilən sosial-iqtisadi islahatlar milli iqtisadiyyatın davamlı inkişafını, müasir sosial-iqtisadi infrastruktur quruculuğu proseslərinin sürətlənməsini, insan kapitalının davamlı inkişafını təmin edir.

"BÜTÜN YAŞAYIŞ MƏNTƏQƏLƏRİNİN LAYİHƏLƏNDİRİLMƏSİ VƏ ƏRSƏYƏ

ev olsun, bütün infrastruktur, iş yerləri. Artıq iki sənaye parkı fəaliyyət göstərir. Təsəvvür edin, Ağdam şəhərində yaradılmış sənaye parkının məhsulları indi xaricə ixrac edilir. Şəhər dağılıb, amma burada sənaye müəssisələri artıq fəaliyyət göstərir və xaricə məhsul ixrac edir".

Bugünkü günümüzün reallığı, əsas hədəf Qarabağın bərpası və Böyük Qayıdış strategiyasını reallaşdırılmasıdır. Azad edilən şəhər və kəndlərimizin yenidən qurulması, öz yurd-yuvalarından didərgin düşən soydaşlarımızın evlərinə qaytarılması əsas məsələlərdəndir. Əlbəttə ki, bu gün işğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılan bərpa-quruculuq işləri planlı şəkildə həyata keçirilir. Böyük Qayıdış üçün lazımı tədbirlər həyata keçirilir və bu ərazilərdə reallaşdırılan infrastruktur layihələr və tədbirlər bir daha sübut edir ki, əzəli torpaqlarımız yenidən dirçəlir, inkişaf edir, geniş abadlıq və quruculuq meydanına çevrilir.

Zümrüd BAYRAMOVA

2025-ci ildə vergilər üzrə güzəştlər BƏLLİ OLDU

ŞƏRH EDİLDİ

"2025-ci ildə də vergi qanunvericiliyinə əlavə dəyişikliklər edildi. Bu dəyişikliklər əvvəlki illərə baxanda həcmcə biraz daha az oldu. Amma yenə də edilən dəyişikliklər çox mühüm və vacibdir. Vacib məqamlardan biri qanunvericiliyə əsasən mikro sahibkar fiziki və hüquqi şəxslər öz gəlirlərindən 75 % güzəşt tətbiq edə və nəticədə 20 yox, 5 faiz dərəcəsi ilə vergi ödəyə bilərlər. Amma 2024-cü ildən Vergi Məcəlləsinə edilmiş dəyişikliyə əsasən bu güzəşt o halda mikro sahibkarlar olan vergi ödəyicilərinə verilir ki, həmin fiziki və ya hüquqi şəxslər ən azı üç işçisi olmalıdır. Belə olan təqdirdə bir sıra fəaliyyət sahələri ilə məşğul olan bəzi vergi ödəyicilər, xüsusən mikro sahibkar olan fiziki şəxslər üçün əlavə bir yük yaradırdı". Bu sözləri auditor Anar Bayramov SİA-ya açıqlamışdır.

Onun sözlərinə görə, bu sahə ilə məşğul olan mikro sahibkarların əlavə üç işçiyə ehtiyacları olmurdu, onlar tək çalışırdılar: "Qanuna edilmiş bu dəyişiklik onlar üçün əlavə maliyyə itkisi və risk yaradırdı.

2025-ci ildə Vergi Məcəlləsinə bəzi fəaliyyət sahələri ilə məşğul olan fiziki şəxslər üç işçisi olmadan belə öz gəlirlərindən 75 % güzəştlərdən istifadəsi əlavə edilib. Yeni vergilərinin maksimum 5% dərəcəsi ilə ödəyə bilərlər. Bu sahələrin konkret siyahısı vardır. Proqram təminatlarının işlənilməsi, layihə-dizayn fəaliyyəti, dekorasiya işlərinin görülməsi, jurnalist fəaliyyəti, elm, təhsil, idman-mədəniyyət sahəsində xidmətlərin göstərilməsi, turizm bələdçiliyi, xidmətlərin ixracı kimi istiqaməti bəlli olan fəaliyyət sahələri ilə məşğul olan fiziki şəxslərə aid edilir. Amma bu fiziki şəxslərin illik 45 manatlıq gəlirlərinə güzəşt tətbiq olunur".

Anar Bayramov həmçinin qeyd edib ki, əgər il ərzində 50 000 gəlir əldə edirlərsə, o zaman 3 işçisi ol-

madan həmin şəxslərə 75 % güzəşt hüququ ola bilməz: "Hansı ki, qeyd etdiyimiz sahələr üzrə olan şəxslərin illik gəliri 30-40 min arasındadır. Dövlət həmin şəxsləri qorumaq üçün 3 nəfər işçi tələbini onlara aid etmədi.

Vergi Məcəlləsi həmçinin işçilərə verilən yemək, mənzil xərcləri müəyyən hissəsini müəssisə öz gəlirindən çıxılmasına icazə verir. Bu da şirkətin əməkdaşlarını yeməklə təmin etməyə stimullaşdırır. Bu qanun qüvvəyə minənədək əgər müəssisə işçilərini yeməklə təmin edirdisə, çəkilən xərclər öz gəlirindən çıxıla bilməzdi. Lakin 2024-cü ildən qanunvericiliyə edilmiş müvafiq əlavə və dəyişiklikdən sonra müəssisələr tərəfindən öz işçilərini yeməklə təmin etmək üçün bir stimula yarandı. Lakin burada bəzi məqamlar var ki, onlara diqqət etmək lazımdır. Əvvəla şirkət hər bir işçi üçün gündəlik 5 manat məbləğində yemək xərçini gəlirindən çıxı bilər. 5 manatdan artıq hissəni müəssisə öz gəlirindən çıxı bilməz və öz xalis mənfəəti hesabına qarşılaya bilər. Digər məqam bu yemək xərçini əgər işçiyə verilirə o zaman həmin məbləğ işçiyə mütləq nağdsız qaydada verilməlidir. Və yaxud hansısa bir restoran, ketinq şirkəti tərəfindən təmin edilirsə və yaxud müəssisə özü ərzağı alıb öz mətbəxində yeməyi hazır edib işçilərini yeməklə təmin edirsə o zaman həmin xərclər elektron qaimə vasitəsilə rəsmiləşdirilməlidir və ödənişi nağdsız qaydada həyata keçirilməlidir. Habelə 2025-ci ildə Vergi Məcəlləsinə bəzi güzəşt müddəti bitmiş sahələrin güzəşt müddətlərinin uzadılması da öz əksini tapmışdır, uzadılması və s. kimi güzəştlər olunur".

Xeyrənsə Piriyyəva

MƏTANƏT

Əldən çıxan həkimlər...

Ötən ilin sonlarından etibarən Azərbaycan teleməkanının 2-3 televiziya kanalını çıxarmaq şərti ilə digərləri üçün ağır itki üz verib. ABŞ-də yaşayan həmkarımız Qənirə Ataşova "Instagram" hesabında 50-yə yaxın plastik cərrahın adını paylaşaraq onları, həmçinin Səhiyyə Nazirliyini saxtakarlıqda ittiham, hətta həmin həkimlərin nazirliyə 30 min manat rüşvət verərək ixtisaslarını dəyişdiklərini də iddia etdi. Bunun teleməkana nə dəxli, deyirsiniz? Deməyin, dinləyin...

Elə həmin vaxtdan da ölkədə aləm qarışdı. Həkimlərdən gizlənənlər, heç nə olmayıb kimi ortaliqə çıxanlar da oldu. Adam tapıb Qənirə xanıma xahişə göndərən, özünə haqq qazandırmaq istəyən, Qənirə xanımın "haqsızlığına" uğradığını iddia edən də oldu.

Lakin bu məsələdən ən çox pərişan olanlar televiziya kanalları oldu. Çünki bu tip həkimlərdən ən çox istifadə edən onlar idi. Çoxsaylı verilişlər var ki, yalnız həkimlərin reklamı ilə məşğuldur. Eyni zamanda, onları verilişlərinə ekspert kimi də çağırırlar. Adama sual verərlər ki, axı sən verilişin səhiyyə təyinatlı deyil, bu həkimin burada nə işi var? Elə bu sual onlara illər uzununu verilmədiyi üçün də ayaqları yer alıb və həkimlər bir-birinin ardınca efirləri zəbt edir.

Gülməli mənərə yaradılıb teleməkamlarda. Həkimlər oturub kiminsə ailə məsələsinə yoluna qoymağa çalışır. Bir-birindən küsmüş ər-arvadı, ata-qızı barışdırmağa çalışır. Və yaxud da kiminsə itkin düşmüş adamını axtarır.

Azərbaycan tamaşaçısını mənəvi dəyərlərdən uzaqlaşdıran, xalqın ailə dəyərlərini ictimaiyyət qarşısında rəzil edən bu uzun-uzadı verilişlərin efir vaxtının yarısı isə həkimlərin fəaliyyətinə, gözü, qulağı, boğazı, ödü, böyrəyi başqa həkimlərdən fərqli olaraq "möhtəşəm" şəkildə müalicə etdiklərinə və çalışdıqları klinikaların reklamına həsr edilir. 20 dəqiqədən bir bu cür əttökən və yorucu reklamlar əslində verilişin yaradıcı kollektivinə orada müzakirə etdikləri məsələlərdən daha əhəmiyyətlidir. Çünki bu reklamlar həm bir neçə illik müqvilələrlə, həm də günlük hesabla onlara pul qazandırır.

Nə itirir ki, həkimlər, bir tərəfdən çalışdıqları klinikalar reklam olunur, baş həkimin yanında hörmətləri artır, digər tərəfdən isə pulunu verib efirdə yer alır və lap yaxından tanınır.

Belə verilişlər isə onun marağında deyil ki, həkimlər bu millətin doğrudan da xəstəliyini müalicə etmək qabiliyyətinə malikdir, ya yox. Onların marağında olan maliyyə məsələsidir. Odur ki, həkimləri səhiyyə ocaqlarından çox televiziya ekranlarında görməyə alışmışıq biz.

Və bu həkimlərin bir gün əməliyyatdan çıxmayan, kor, şikəst etdikləri, eybəcər hala saldıqları xəstə-pasientləri olanda isə, kimin nə vecinə. Belə olanda o həkim gedir, o biri gəlir.

Sağ olsun, Qənirə xanıma. Belə çıxır ki, bu xanım xalqın qanını somuran, qəsdinə duran həmin həkimlərin siyahısını təqdim etməsəydi, uzun illər bu məsələ bu cür də davam edəcəkdi. Teleməkan onların reklamını aparacaq, biz də dərdimizi götürüb onların yanına gedib dərdimizin üstünə bir dərd də qoyub qayıdacaqdıq.

Kimsə yüksək məbləğdə vəsait alıb həmkarlarından çox fərqli bir həyat yaşayacaq, həkim reklam edib xəstə axınına şərait yaradacaq, qazanan teleməkanın "yaradıcı heyəti" və pulunu verib sertifikat alan, işə düzələn həkimlər olacaq, yazıq olan isə bu verilişlərdə şəxsi həyatı milyonlarla insanın qarşısında rəzil edilən, dörd divarın içərisinə məxsus sirri-sözü sosial şəbəkələr vasitəsilə dünyaya bəyan edilən insanlar...

Qənirə xanımın həkimlərlə bağlı araşdırmaları davam edir. Hələ həmin siyahı tamamlanmayıb. Göründüyü kimi, hər dərdən biri də tapılıb siyahıya əlavə edilir. Hələ üstelik son vaxtlar üç üzü açılan, səhiyyə ocağının nə olduğunu dərk etməyən, özünü nəinki həkim, sadəcə ziyalı kimi apara bilməyən həkimlərlə də tanış oluruq.

Deyəsən, yeni il bu həkimlər üçün heç uğurlu başlamadı, ha. Yeni il qədəmini basandan bunların da problemi başlayıb. Bəlkə də gileylənirlər bu haldan. Lakin bütün bunları yaradan məhz özləridir, başqa kimsə deyil.

Hə, sözümlün məgzinə gəlim. Həkimlər teleməkanın cəlbedici qüvvələrindən yamanca uzaqlaşır. Bir sözlə, əldən gedirlər. Həm də onlara ən çox xeyir verənlər və gələcək istifadə üçün nəzərdə tutulanlar.

Həkimlərlə bağlı bu qədər söz-söhbətə düşünürəm ki, teleməkamlardan çox narahat olan başqa kimsə olmaz. Çünki bu siyahı genişləndikcə, teleməkan bazarında həkimlərin də sayı azalacaq. Çünki tanınmış savadlı həkimlərin özünüreklamla ehtiyacı yoxdur. Onlar xəstəxanalarda insanlara şəfa verməklə məşğuldur. Televiziyalara isə məhz bu siyahıda olanlar kateqoriyasından həkimlər üz tutur: tanınmaq, məşhurlaşmaq üçün.

Odur ki, onların adlarının qara siyahıya düşməsi teleməkanın əhvalını da qara edir. Əldən gedən həkimlər... Çox sağ olun, Qənirə xanıma, ümidvarıq ki, hələ neçə "məşhurlar" bu siyahıda yer alacaq. Və bununla insanların xilas olacaq: həm mənəvi, həm də sağlamlıq cəhətdən.

Əməkhaqqı və pensiya artımı əhəlinin neçə faizini əhatə edəcək?

"Azərbaycan sosial dövlətdir". Bunu SİA-ya millət vəkili Musa Quliyev deyib. O bildirib ki, cənab Prezident İlham Əliyev daim söyləyir ki, Azərbaycanın daxili siyasətində sosial müdafiə, əhəlinin sosial rifahının gücləndirilməsi həmişə prioritet istiqamətdir: "Təsadüfi hal deyil ki, Azərbaycanın müstəqillik dövründə onun dövlət büdcəsinin 30 faizindən çoxu, son illərdə isə 40 faizindən çoxu sosial müdafiə xərclərinə yönəlib. Artıq Azərbaycanda dərin islahatlar uğurla davam edir. 4 islahatlar paketi bu günə kimi qəbul olunub. Bu il isə 5-ci sosial islahatlar zərfi icraya başlamışdır. Bunun ananosunu ötən ilin sonunda parlamentin 7-ci çağırışında Cənab Prezident xalqımıza bəyan etmişdir ki, bununla bağlı tapşırıqlar verilmişdir".

M.Quliyevin sözlərinə görə, Prezidentin sərəncamı ilə ölkədə minimum əməkhaqqı 345-400-ə qalxıb, minimum pensiya isə 280 manatdan 320 manat qaldırılacaq: "Bununla bağlı qanun fevralın 1-də qüvvəyə minəcək. Həmin əməkhaqqının artırılması ilə bağlı bir neçə sərəncamlar olunub. İstər dövlət, istərsə də qeyri-dövlət təşkilatlarında çalışan bütün işçilərin əməkhaqqı artırılacaq. Minimum əməkhaqqı 700 min vətəndaşı əhatə edəcək. Əməkhaqqı, pensiya, təqaüd, müavinətlərin artırılması 3 milyondan çox insanı əhatə edəcək. Cənab Prezident İlham Əliyevin tapşırığına uyğun olaraq 2025-ci ildə minimum əməkhaqqı 16 faiz, pensiyanın 14,3 faiz isə artırılmışdır. Təxminən ötən il 8 faiz artım olmuşdur. Bu il 5-ci dərin islahatlar dövrü olacaq".

Banuçiçək Hüseynli

1785

Gəlinlik paltarı anlayışının ilk dəfə türk dünyasından yayıldığı iddia edilir. Orta əsr Avropasında katolik və xristian aləminin adətlərə çox bağlı qadınları adətən qapalı geyinirdilər və gəlinlik paltarı anlayışı yox idi. Evlənen qız toy üçün aldığı adi paltarda kilsəyə gedir, nikaha girirdi. İşləyən xanımlar bir qədər açıq geyinirdilər, amma onlar da gəlinlik donu barədə bir anlayışa malik deyildilər. Zamanla inkişaf edən və dəyişən paltarlar gəlinliyin yaranması üçün stimül olur. Belə ki, gəlinin toyda seçilməsi, digər xanımlardan ayırd edilməsi üçün gəlinlər daha fərqli geyinməyə başlayır. Türk dünyasında qırmızı rəngdə olan gəlinliklər, Avropada isə ağ rəngdə gəlin paltarları seçilirdi.

Türklər tarixən adətlərinə bağlı olub, tarixin müxtəlif dövrlərində heç bir din türklüyün önünə keçə bilməyib. Türklər həmişə öz adətlərini dəyişikliyə məruz qalmaqdan qoruyublar, türkün ənənəsi həmişə müqəddəs olub. Türk adətlərinə görə, gəlin yalnız qırmızı geyinməli idi. Qırmızı rəng türk inancına qorə, müqəddəslik, bəkarət, namus və başucalıq rəmzidir. Qədim türk torpaqları olan Azərbaycanda gəlinlər bayramlarda, əziz günlərdə, toylarında qırmızı rəngdə geyinib. Çox qədimdən yaxın keçmişdək bütün gəlin geyimləri əsasən al-qırmızı rəngdə olub. Bu geyimin üzərində günəşin rəmzi olaraq sarı, saflığın rəmzi olaraq ağ naxış çalarları olardı. Toy günü başmaqlarından tutmuş duvağı-

Gəlin paltarının təkamülü: bəzənlik, kəfrəm

1860

na qədər, xınasına qədər qırmızıya bürünən türk qızının gözəlliyini təsəvvür etdinizmi?

Qədim Azərbaycan toylarında gəlin paltarını oğlan evinin adamları hazırlayırdı. Daha dəqiq desək, toy gününə 1-2 ay qalmış oğlan anası, bacısı gəlini toya qədər bəzəməklə məşğul olurdu. Alınan hər şey qırmızı idi. Adət idi, qız toy günü başdan başa qırmızı geyinməli idi. Toy paltarı məxməri, ipək və ya zərxara parçalardan tikilirdi. Qolları yelpazə olan köynək, yaxası dar və pullu olurdu. Qurşaq hissəsindən 3 yerə- iki yandan və öndən yarıqlara ayrılan köynəyin ətəkləri də demir pullarla bəzədilirdi. Ətək isə olduqca geniş, üzəri əl işləməli, təbii naxışlarla zəngin olurdu.

Bu cür ətəklərə "40 taxta" və ya "40 buğum", yaxud da "taxta tuman" deyirdilər. Köynəyin ətəkləri 40 taxta ətəyin üzərindən aşığıya doğru uzanırdı, gəlinin belini qırmızı və enli qurşaq bəzəyirdi, qurşağın üzərində gəlin yeridicə cingildəyən demir pullar düzülürdü. Bəzi hallarda ailənin nəsilərdən yadigar qızıl kəməri də gəlinin belinə bağlanırdı. Qədimdə gəlinliyə "bəzənlik" deyirdilər. Ayrı-ayrı bölgələrdə fərqli adlar deyənələr də vardı. Məsələn, Naxçıvanda gəlin paltarına "kəfrəm" deyirdilər.

Toylarda gəlinlərin belinə qırmızı bir qurşaq, lent bənd edilirdi. Bu lenti gəlinin belinə qardaş və ya yaxın bir oğlan qohum bağlayır. Düzdür, dövrümüzdə qızların çoxu bu adəti köhnəmiş hesab edir və qəti şəkildə toyunda belinə qırmızı bağlamağa izin vermir. Bunun anlamının nə olduğunu bəlkə də çoxları bilmir, sadəcə, adət kimi əməl edirlər. Yaşlı nəslin nümayəndələri deyir ki, qırmızı belbağ gəlinin başucalıqıdır. Belə ki, əgər ata, qardaş evdən çıxan qızın belinə qırmızı qurşaq bağlayırsa, bu o deməkdir ki, biz qızımızın namusuna, bəkarətinə və tərbiyəsinə əminik. Belinə qırmızı qurşaq bağlanaq qız ata evindən alını açıq, üzü ağ, qürurla çıxırmış. Atanın, qardaşın bağladığı qırmızı qurşağı gəlinin belindən yalnız gələcək həyat yoldaşı açar bilər. Zamanla türk elləri istilaya məruz qaldıqca adətlər də kənar təsire məruz qalıb. Bu mədəniyyətdə, geyimdə də özünü göstərib. Könlü oxşayan qırmızı gəlinliklərin yerini insana hüznü gətirən ağ gəlinliklər alıb.

Toy gününün ən önəmli atributlarından olan gəlinlik dövrümüzdə əsasən ağ rəngdə dəbdədir. Son zamanlar demək olar ki, əksər xalqların toylarının və gəlinlərinin dəbdə olan ağ gəlinliklər XVI əsrdə yaranıb. Bu zamanlar kral ailəsinin qızları ərə gedəndə gümüşü rəng gəlinlik geyinirdi. Kraliça Viktoriya bu ənənəni pozdu və ağ gəlinlik geydi. Bundan sonra ingilis və fransız yazarlar ağ rəngi saflığın simvolu kimi təbliğ etdilər.

O zamanlar bəkarəti olmayan gəlinlər, ikinci dəfə ailə quranlar ağ gəlinlik geyinirdilər. Çünki belə bir tabu var idi ki, gəlin ağ geyindisə, demək ki, o bakirədir. Elə o vaxtdan da gəlinliklə bağlı bəzi inanclar yarandı. Bunlar, gəlinin öz gəlinliyini özü tikməsi, gəlinliyi toya qədər bəyin görməməsi, gəlinliyin toydan öncə geyinilməməsi kimi inanclardır.

Orta əsrlərdə gəlinliyin rənginin önəmi yox idi, əsas olan parçanın keyfiyyəti idi. Amma qədim Misirdə gəlinlər sarı və ağ rənglərin vəhdətindən yaranmış paltar geyirdi. Yunanıstanda ağ geyinən gəlinlər bu rəngin xoşbəxtlik gətirdiyini hesab edirdi-

man toylarında əməl edilməsi düzgün sayılmır. İslama görə, ağ gəlin paltarları kafirlərə, yəni müsəlman olmayanlara, xüsusən də xristianlara xas idi. Müsəlman adətlərinə görə, gəlin toy günü sırf islam adətlərinə görə geyinməli, islam adətlərinə görə bəzənməlidir. Müsəlman toylarında gəlinin başına yaşıl rəngdə duvaq salınması adəti varmış, amma indi bu adət yox-

1870

dur. Danılmazdır ki, bu adət müsəlmanlara türklərdən keçib, amma türklər duvağı qırmızı rəngdə geyiniblər, ərəblər isə İslamın rəmzi olan yaşılı seçiblər. Duvağın əsas anlamı gəlinin üzünün yalnız gələcək əri tərəfindən açılması və üzgörmümlüyü verməsi idi.

İslama görə, baha qiymətə gəlinlik almaq günahdır, çünki bu gəlinlik bir dəfə geyilir və əbədi olaraq dolabın bir küncündə qalır. Ona görə toy paltarını və aksesuarlarını pulla almaq yox, kirayələmək daha yaxşıdır. Bu israfdan qaçmaq üçün olduqca yaxşı ənənədir, çünki İslam dini israfı sevmir. O dövrdə İslam dini gəlin paltarı geyməyi qəti olaraq qadağan etmirdi, ancaq ağ gəlinliyin əvəzinə dini rəngi özündə əks etdirən yaşıl duvaqlı ərəb milli geyimini geyməyi məsləhət görürdü. Ağ gəlinlik geyilsə tamamilə qapalı, bəzəksiz olmalı, cəlbədicə olmamalı idi. Dini inancılara görə yad kişiləri cəlb etməmək üçün gəlinlik dar və şəffaf parçadan olmamalı idi.

Əziz günümüzdə öz tarixi gəlinliyimiz qədər zərəfatı qoruyan gəlinlik seçmək olar. Dövrümüzdəki çılpaq gəlinlərlə türklərin tarixi gəlinliyini, İslamın dediyi gəlinləri müqayisə etmək nə qədər mənasızdır, elə deyil? Öz toyunda mümkün olan ən açıq gəlinliyi seçən, bütün məhrəm yerləri toydakı 300-500 qonağın gözünün önündə olan, çılpaq sinəsi, qurşağadək açıq küreyi ilə bir gəlin nə qədər məsum görünə bilər ki? Təbii ki, hər bir qadın toy günü ərəbəngiz görünmək istər, gəlinliyi ilə göz qamaşdırmaq istər. Lakin bu gözəllik çılpaqlığın müşayiəti ilə yaradılmamalıdır, zərəfat məhrəm yerlərini nümayiş etdirməyən geyimlərdə, vulqarlıq məhrəmiyyəti nümayiş etdirən geyimlərdə gizlənilir çünki.

Lalə Mehralı

BAXIŞ BUCAĞI

Fransa

miqrantlara qarşı

Nazirliyin immiqrasiya qaydalarını sərtləşdirməsindən o qədər də razı deyil".

Müstəqil deputat Saşa Ullier təşəbbüsü "kobud populizm" adlandırır: "Bu, əxlaqi səhvdir, çünki iş yolu ilə inteqrasiya edən miqrantları cəzalandırır. Bizneslərimizin və dövlət xidmətlərinin bu işçilərdən nə qədər asılı olduğunu nəzərə alsaq, bu, həm də iqtisadi biddətdir". İfrat sağçı Milli Birlikdən (RN) parlament üzvü Laurent Jacobelli üçün yeni tədbirlər, əksinə, yarımçıqdır. "Aldanma. Bruno Retaillo sadəcə olaraq leqallaşma üçün tələb olunan müddəti 5 ildən 7 ilə qədər artırmaqdan ibarətdir, deyə Marine Le Penin partiyasının deputatı şikayət edib, Fransaya getmək istəyən hər kəsə açıq şəkildə desək, bura qeyri-qanuni gəlsəniz, heç vaxt qanuniləşdirilməyəcəksiniz".

Lakin Makronist partiyasının liderlərindən biri olan Milli Assambleyanın sədri Yael Braun-Pive qorxur ki, yeni qaydaların geniş tətbiqi "yaxşı inteqrasiya olunmuş və dəyər-

Fransanın miqrant siyasəti barədə İtaliyanın Baş naziri Meloni çox sərt və "onluğa" hədəflənmiş fikirlər səsləndirib. Avropanı bürüyən, bir an belə səngiməyən Afrika qitəsindən gələn köçkün axınının baş verməsində rəsmi Parisi və onun qabiliyyətsiz lideri Makronu suçlayan baş nazir "Fransanın Afrikaya yürütdüyü siyasət bütün Avropanı çəhənnəmə çevirib. Afrikalıları istismar edən, onlara məxsus olanların oğurlanmasını, talanmasını təşkil edən Paris etdiklərinin bədalini ödəməlidir. Uşaqların mədəni sənayesində işlədilməsini təşkil edən, təhlükəli nüvə sınaqları həyata keçirən ölkənin də adı Fransadır" deyib.

Bu gün Fransanın daxili işlər naziri Bruno Retaillo ölkədə immiqrantların leqallaşdırılması ilə bağlı 2012-ci ildə sərəflərindən biri Manuel Vals tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada dəyişiklik edib. Qanunsuzlar leqallaşdırılacaq, ancaq o şəkildə ki, heç qanuniləşdirməsinlər. Daxili işlər naziri immiqrasiya ilə bağlı sərt siyasət yürütməkdə davam edir. Daxili İşlər Nazirliyinin rəhbəri Versal da keçirdiyi mətbuat konfransında "Bizim qanunvericilik vasitəsilə qeyri-qanuni miqrasiyanı təşviq etməyi dayandırın" deyib: "Fransızlar əmr tələb edir və mən bunu təmin etmək niyyətindəyəm".

Onun proqramının əsas məqamları arasında ölkə qanunu adlanan prinsiplərin dəyişdirilməsi, yeni milli ərazidə doğulmuş uşaq üçün Fransa pasportu almaq istəyən əcnəbi valideynlər üçün daha sərt tələblərin tətbiqi və eyni zamanda Fransada qalmalarını bununla qanuniləşdirir. Bruno Retailleuya görə, övladının Fransa vətəndaşlığını ala bilməsi üçün valideynlər indi qanuni olaraq ən azı bir il ölkədə olmalıdırlar.

Nazir Retailonun göstərişi 2012-ci ildən qüvvədə olan mövcud qaydalarla tamamilə ziddiyyət təşkil edir. Prezident Fransua Olandın hökumətinin daxili işlər naziri Manuel Valls "real və balanslaşdırılmış" miqrasiya siyasətini müdafiə edib. O, leqallaşdırma üçün daha yumşaq şərtlər, o cümlədən uşaqları Fransada ən azı üç il təhsil almış valideynlər və ya 18 yaşına çatmış gənclər üçün status almaq imkanı təqdim etdi. Bu, əcnəbilərin ölkədə üç il qaldıqdan və peşəkar fəaliyyət göstərdikdən sonra leqallaşdırılması imkanını nəzərdə tuturdu.

Hazırda Fransada qanuni əsas olmadan

matik qanuniləşdirmə hüququnun olmadığına vurğulayıb. O, həmçinin bildirib ki, ölkədə yeddi ildən artıq qalmaq tələbi (əvvəllər üç-beş idi) inteqrasiyanın yalnız bir göstəricisi ola bilər və qanunla bağlı problemlər və

Dövlət Katibi vəzifəsini tutan Manuel Valls özü yeni siyasətə dəstəyini ifadə edib: "Bizə yeni immiqrasiya lazımdır? Mən miqrasiyanı sifirə yaxın dəstəkləyirəm". Məhz mühacirətdə o, məsələn, indi dağıdıcı qasırğa-

yaşayan və işləyən çoxlu qeyri-qanuni mühacir var. 2023-cü ildə sans-papier (fransızcadan "sənədsiz" kimi tərcümə olunur) sayının 300.000 ilə 600.000 nəfər arasında olacağı təxmin edilir. "Pasportsuzların" əhəmiyyətli bir hissəsi işçi qüvvəsi çatışmazlığı olan yerlərdə işləyir: tikinti, kənd təsərrüfatı və xidmət sektorunda köməkçi işlərdə. Sans-papier ordusu daim bütün vəzifə və üsünlükləri ilə birlikdə tanınma və yaşayış icazəsi tələb edir. Bruno Retailleau Manuel Valsın sirkulyarını ləğv edərək Fransada "avto-

ictimai asayiş üçün təhlükələr belə bir ehtimalı tamamilə istisna etməlidir.

Yeni yanaşma meyarların tətbiqində maksimum ciddiliyi nəzərdə tutur, o cümlədən məşğulluğun reallığının təsdiqi, onun tələb olunan peşələr siyahısına uyğunluğu və ən azı son 12 ay ərzində işin sübutu. Bruno Retailleau prefektlərdən Fransa ərazisini dərhal tərk etmək tələbi ilə qanuniləşdirmənin rədd edilməsini müşayiət etməyi tələb edib. Olduqca proqnozlaşdırıla bilən şəkildə, indi eyni hökumətdə Xarici Ərazilər üzrə

nin nəticələrindən qurtulmaq üçün mübarizə aparan Hind okeanındakı Fransanın Mayotta adasının problemini görür. Manuel Valls adanın əhalisinin yüzdə 50-nin əcnəbi olduğunu və əksəriyyətinin qeyri-qanuni yollarla orada olduğunu əlavə edərək, "İmmiqrasiya Mayottanı yeyir" dedi. Yeni vəzifəsində o, həm deportasiya ilə bağlı sərt tədbirlərin görülməsini, həm də qonşu Komor adalarından miqrasiyaya qarşı aktiv, o cümlədən zorla mübarizə tələb edir. Ancaq solda, sağda və hətta mərkəzdə olanların çoxu Daxili İşlər

ləərə hörmət edən bir çox əcnəbinin qeyri-qanuni statusunun davam etməsinə səbəb ola bilər. İşləyən, inteqrasiya edən, heç bir problem yaratmayan insanları sıxışdırmağa ehtiyac yoxdur". Amma Fransada indiki siyasət fərqlidir, varlı fransız təbəqəsi daha çox yemək, daha çox varlanmaq, daha çox istismar etmək üçün həm müstəmləkələrə, həm də qullara ehtiyacın olduğunu düşünür və buna uyğun addım atır.

V.VƏLİYEV

Güzgüdəki SƏN, sosial şəbəkələrdəki SƏN?..

Dövrümüze müasir texnologiyaların verdiyi "töhfələrdən" biri də tanınmaz vəziyyətə salınan fotolardır. Yeni telefon və kompüterdəki proqramlar vasitəsilə istənilən fonu effekt vasitəsilə dəyişmək mümkündür. Bu proqramlar gözü böyüdür, burnu kiçildir, üzdəki sızanaqları yox edir, saçın, gözün, dərinin rəngini dəyişir, dodaqları dolğunlaşdırır, üzü hamarlaşdırır. Bir sözlə, bu fotoların həyatdakı mən, sən, o ilə əlaqəsi belə qalmır. Hazırda hər kəsin, xüsusilə də gənc qızların ən çox istifadə etdiyi bu proqramlarla fotolara o qədər effekt verilir ki, real həyatla heç bir əlaqəsi qalmır. Və bu da əsla doğru olmayan bir məsələdir və artıq bu sarıdan problemlər də yaşanır.

Dövrümüzde telefon vasitəsilə foto çəkdirməyin və bu fotolarda hər kəsin nədənsə gözəl, gənc görünməsinin dəb olduğunu nəzərə alaraq, gəlin, bu barədə danışaq.

Güzgüdəki, yoxsa həyatdakı mən?

Söz yox ki, hər bir qadın, xüsusilə də gənc qızlarımız hər gün güzgü qarşısında bəzənib-düzənmədən, makiyaj etmədən baxıya çıxmırlar, bu da təbiidir, çünki qadın baxımlı olmalıdır. Kimi universitetə, kimi işə, kimi toy-dünyəyə, kimi gəzməyə yollanırlar. Nəzərə alsaq ki, dövrümüzün dəblərindən biri də şəkil çəkdirməkdir, gün ərzində evdən çıxan qadınların əksəriyyətinin heç olmasa, bir neçə şəkil çəkdirməməsi mümkün deyil.

Müxtəlif pozlarla çəkdirilən bu şəkillər isə hökmən sosial şəbəkələrdən birində nümayiş edilməlidir. Çünki dövrümüzde özünü nümayiş, reklam etməyə, tələbə, iş yoldaşlarına, qohumlara göstərmək kimi də bir dəb var. Elə ki, fotolar çəkildi, həmin dəqiqə paylaşıla bilməz. Gərəkdir ki, bu fotolar müxtəlif proqramlar vasitəsilə arzu olunan formaya salınsın, daha sonra paylaşılınsın.

Sağ olsunlar, yeni texnologiyaların imkanlarını hər gün bir qədər də artırır. Son vaxtlar elə proqramlar var ki, onu əvvəldən

rüşləri onların son görüşü olur. Çünki oğlan qarşısında tamamilə ayrı bir qızı görür. Öncə gözələrinə inanmır, lakin qızın səsi onun həmin qız olduğunu təsdiqləyir. Oğlan fotodakı sarışın qız əvəzinə, qaraşın qız görür qarşısında. Lakin əslində könlünün diktəsi əsasında sarışın qız seçmişdi və belə bir qızla evlənmək istəmişdi.

Lalə xanım vurğulayır ki, beləliklə, oğlan qəti şəkildə etirazını bildirir və aldandığı üçün özünü də məzəmmət edir.

Yüzlərlə belə hadisələr baş verir. Qızlar fotoları ilə oğlanları aldadır. Nəticə isə yuxarıdakı fikirdə olduğu kimi, heç də uğurlu olmur. Bəs belə isə, bu qızlar əslində kimi aldadırlar: özlərini, yoxsa qarşısındakı insanları?..

İndi foto az-çox ancaq toy mərasimlərinə fotoqraflar tərəfindən çəkilir. Bu fotoları çəkirlər isə əsla gənc nəslin nümayəndələri deyil, onların valideynləri, özlərindən yaşda böyük olanlardır. Həmin fotolar da o qədər keyfiyyətsiz olur ki, aradan 5-6 ay, uzağı bir il ötəndən sonra həmin fotolardan heç nə anlaşılmır. Çox keçməz ki, tək toy mərasimlərində qalan fotolar da tarixə qovuşar. Onsuz da hər kəsin əlində bir telefon var, telefonla da çəkir. Axı əksər müasir gəncimiz effektli fotolara üstünlük verir. Onların nəyinə lazımdır fotoqrafın çəkdiyi foto ki, orada hər kəs yalnız özüdür. Onlara özlərindən daha gözəl görünən, kilolarını örtəndirən, burunlarını incəldən, sızanaqları üzlerini qüsuruz edən effektli fotolar lazımdır...

Bəs özümüzü nə vaxtdək aldadacağıq?..

Görünür, bu proses hələ uzun çəkəcək. İndi ki, gənc qızlar bu fotolara belə meyillidir, bir dəfə də olsun biz onların şəkillərini effekttsiz görə bilmirik, yeni göstərmirlər belə, bu, nəticəsiz olaraq qalacaqdır. Lakin biz orta nəslin nümayəndələri dayanıb-durmada bu cür fotoların tam mənasız olduğunu onlara aşılmalıyıq. Yeri gələndə aşılırıq da. İnanıram ki, hər bir ana qızına bunu tövsiyə edərdi ki, ay bala, özünü bu qədər aldatma. Axı sərgilədiyin fotodakı sən deyilsən, bir güzgü qarşısına keç, bax, kimi görürsənsə, sən osan.

Maraqlıdır ki, cəmiyyətimizdə hər kəs belə fotoları paylaşdığından qarşı tərəfdə bir-birini məzəmmət edən də yoxdur. Sanki elə belə olmalı imiş kimi...

O da maraqlıdır ki, qızların nişanlısı, sevgilisi, qadınların həyat yoldaşı da bunları məzəmmət etmir? Heç bu qadınlara sual verən yoxdur ki, axı fotodakı sən həyatdakı sən deyilsən, nəyinə lazımdır sən olmayan fotolar? Onları kiminsə görməsi nəyə lazımdır? Axı həyatında olan əsas insanlar-ata-ana, bacı-qardaş, həyat yoldaşı, yaxınlıq qohumları səni görüblər, necə olduğunu da yaxşı bilirlər. Bəs bu fotolara bu qədər effekt tətbiq etməyə ehtiyac varmı?

Həqiqətən də məntiqlə fikirləşəndə, bəzi insanların psixoloji bir sindromla üz-üzə qaldığından başqa fikir gəlmir ağıla. Bizim psixologiyamız nə üçün bu qədər dəyişib? Onun dəyişməsinə kimdir səbəbkar, kimdir günahkar? Biz bir-birimizin gözünün içinə baxa-baxa nə üçün aldadırıq? Gənc qız günorta nişanlısı ilə görüşür, bir neçə saat sonra fotolar paylaşır. Heç nişanlısından da utanmır ki, axı bu fotodakı bayaqkı mən deyiləm... Bunun kimi onlarla misal çəkmək olar. Hamısının da sonunda "bu, bir neçə saat öncəki sən sən",- sualı var.

Ər arvadı, qardaş bacını, qohum qohumu fotolardan tanımadığı bir dövrdə yaşayırıq. Bu dövr bizdən ən gözəl mənafe dəyərləri alır, bunun fərqinə varmalıyıq. Əlimizdən fotoları alır-biz olan fotoları, yaşayan, yaşadılan fotoları. Əlimizə yeni fotolar verir-biz olmayan, yaşamayan, sabaha qalmayan fotoları. Nə qədər ki, gec deyil, gəlir, seçək, bizim üçün hansı sərfəli ola bilər? Ona görə hərəkət edək. Nə özümüzü, nə də qarşımızdakıları aldadacaq. Axı aldadıldıqda haraya qədər getmək olar? Bir də bizim qızlarımız qoyduqları kimi fotolardan görünsünlər. Axı onlar milli-mənəvi dəyərləri ilə digər xalqlara örnək olan bizim qızlarımızdır. Onlara nə üçün effektin qızları deyilməlidir ki?..

Mətanət Məmmədova

seçməklə effektli şəkil çəkdirmək olur. Lakin belə oradadır ki, bəzi qızlar həmin fotoların da üzərində bir qədər işləməli olur: ya burun kiçildir, ya dodaq böyüdür, ya da sızanaqlarını bir qədər də gizlədir, daha sonra paylaşırırlar.

Həmin şəkillərə baxdıqca, lap yaxından tanıdığın birinin axı əslində o olmaması adama çox qəribə gəlir. Belə bir sual çıxır meydana ki, biz kimi aldadırıq? Axı əslində bu fotodakı sən deyilsən. Effektdən son həddə qədər istifadə edib özünü dəyişdirməklə deyil, sən, bu, deyilsən. Sən səhər güzgüdə gördüyün sən sən, sosial şəbəkələrdə paylaşdığın sən deyilsən.

Effektli fotoların sabahı var...

Onsuz da kimin harada hansı fotosunu paylaşmasından asılı olmayaraq bir çərçivəsi var və həmin çərçivədəki hər kəs onu yaxşı tanıyır. Qaldı, kənardakı tanımayan insanlar, onlar da nə vaxtsa qarşılaşa və əslində necə olduğunu görə bilirlər. Elə söhbətin bu yerində sosial şəbəkələrdən birində tanış olduğum qadın yadıma düşdü. Hər gün onu həmin sosial şəbəkədə görürdüm. Qadın o qədər gənc, gözəl görünürdü ki, adam baxdıqca baxmaq istəyirdi.

Günlərin birində bir tədbirdə həmin qadınla rastlaşmalı oldum. Salamladıq, görüşdük, həyatda da tanış olduq. Lakin gördüm ki, o, heç də mənim indiyədək tanıdığım qadın deyil. Düzdür, çirkin qadın yoxdur, o da gözəldir. Lakin mənin hər gün gördüyüm gənc qadın deyildi. Nə üz dərisi gördüyüm kimi təravətli idi, nə gözlərinin altı parlaq və qırıqsız. Gözlərinin altı həm qara ləkəli, həm də qırıqlı idi. Üzü mən gördüyüm şəffaflıqda deyildi. O saat anladım ki, müasir dövrün fotolarla aldatdıqlarından biriyəm.

Sosioloq Lalə Mehralı qadınların, xüsusilə də gənc qızların fotolarını proqramla özlərinə bənzətməyən şəkildə dəyişmələrinin əliyəhinedir. O, ifrat dərəcədə olan halın əsla düzgün olmadığını bildirdi və bununla bağlı qarşılaşdığı bir hadisəni də bizə danışdı: xarici ölkələrdən birində yaşayan həmyerlimiz azərbaycanlı qızla evlənmək istəyir. Sosial şəbəkələrdən birində zövqünü oxşayan bir qızla tanış olur. Onlar bir-birilərini sevməyə başlayır. Lakin qız oğlanın görüntü ilə danışmaq təklifini də hər dəfə rədd edir. Əsas isə onu gətirir ki, mən bu cür danışmağı sevmirəm. Oğlan da onun fikrinə sayğı ilə yanaşır. Aradan xeyli vaxt ötür. Artıq oğlan bu tanışlığı rəsmiləşdirmək, yeni ailə qurmaq qərarına gəlir.

Anası ilə birlikdə Azərbaycana gəlir, qızın yaşadığı rayona gedirlər. Oğlan qızla vədələşir, görüşürlər. Və həyatdakı bu ilk gö-

Bir vaxt var idi...

Elə bu söhbətin fonunda ötən-arkada qalan illər adamı səsləyir. O gözəl fotolar, illərlə öz təravətini itirməyən, hətta bu günə qalan fotolar bir kino lenti kimi keçir gözlər önündən. O fotolarda əbədləşən insanlar, həm də tamamilə təbii halı ilə bu gün gördüyümüz fotolardakılardan tamamilə fərqlidir. O fotolarda insan həyatda necədirsə, elədir. O fotolar bizim xanım-xatın nənələrimizin, analarımızın, bibi-xalalarımızın fotolarıdır. Bugünkü saxta gözəllikdən çox kənarada olan fotolar... Həm də bugünkü fotolardan qat-qat keyfiyyətli olan fotolar...

İndi foto çəkirdən kimdir ki? Nə evlərdə bir ailə fotosu var, nə kiminsə tək fotosu. Əslində minlərlə foto çəkilir, lakin telefon vasitəsilə, elə telefonun da yaddaşında qalır. Bəzən telefonda yaranan bir problem səbəbindən hamısı silinib gedir. Sabaha heç biri də qalmır. Qalanlar isə effektlərlə o qədər dəyişdirilir ki, məxsus olduğu xanıma əsla bənzəmir.

Əli Kərimlinin "Human Rights Watch"-a ünvanladığı məktub üzə çıxdı

Azərbaycan dövlətinin dünya miqyasında gücünün artması, mövqelərinin daha da möhkəmlənməsi daxili məkrli qüvvələrlə yanaşı, xarici qərəzli dairələri də ciddi narahat edir. Bu baxımdan tərəflər eyni fəaliyyət yolu tutmaqla Azərbaycanın beynəlxalq aləmdəki müsbət imicini ləkələməyə çalışırlar. Bəzən işbazlar sıralarına pulla ələ aldıkları mövqesiz jurnalistləri, maliyyə yardımları göstərməklə özlərindən asılı vəziyyətə saldıqları təşkilatları da cəlb edirlər. "Human Rights Watch", "Freedom House", "Amnesty International", eləcə də "Azadlıq", "Amerikanın səsi", "BBC" kimi qondarma təşkilatlar və KİV təmsilçiləri daim Azərbaycana qarşı qərəzli hesabatlarla çıxış edir, şəər və böhtandan ibarət informasiyalar paylaşırlar. Sözügedən üzdeyən təşkilatların və media mənsublarının əsas hədəfə aldıkları sahə guya Azərbaycanda "insan hüquqları pozulur", "mətbuat azad deyil", "siyasi məhbus"lar mövcuddur və bu kimi özlərindən uydurduqları məsələlərdir. Halbuki bu kimi iddiaların hamısı yalan üzərində qurulub və heç bir fakta söykənmir. Səthi araşdıranda məlum olur ki, bu kimi şəər və böhtanların yayılmasının kökündə ermənipərəst şəbəkənin göstərişi və maraqları dayanır. Bu kimi açıq formada nümayiş etdirilən qərəz bir daha təsdiq edir ki, "Human Rights Watch", "Freedom House", "Amnesty International" kimi təşkilatlar islamofobiya xəstəliyinə yoluxmuş və insan hüquqları məsələsini əsassız şəkildə bəhanə edərək müsəlman ölkələrinə qarşı kampaniya aparmaq missiyasını yerinə yetirməklə məşğuldurlar. "Human Rights Watch", "Freedom House", "Amnesty International" kimi təşkilatların söz və fikir azadlığından, insan hüquqlarına münasibətdən danışmaları gülünc və istehza doğurur. Çünki onların bağlandıqları və maliyyə yardımları aldıkları ölkələrdə ciddi mətbuat azadlığı problemləri mövcuddur, addımbaşılı insan hüquqları kobud şəkildə pozulur.

kəzləri də təsdiq edirlər. Afrikadan və Asiyadan Avropaya bu və digər səbəbdən Avropaya gedən insanların 55 faizi qeyd edirlər ki, Avropa ölkələrində, xüsusilə Fransa, Almaniya və Niderlanda onlara qarşı zorakılıq hallarına yol verilir, 37 faizi deyir ki, irqi diskriminasiyanın qurbanı olub. Bununla məlum olur ki, Avropa ölkələrində diskriminasiya və nasizm xarakterli cinayətlərin sayı xeyli artıb. Məsələn, Almaniya türklər, balkan əsillilər daha çox təzyiqlərə məruz qalırlar. Almaniya yaşayan türklərin 52 faizi, balkan əsillilərin isə 46 faizi hesab edir ki, bu ölkədə ksenofobiya "çox yüksək səviyyədə inkişaf edir". Diqqətçəkən, həm də təəssüf doğuran hal ondan ibarətdir ki, "Human Rights Watch", "Freedom House", "Amnesty International" kimi üzdeyən ermənipərəst təşkilatlara Azərbaycanın iç məsələləri ilə qərəzli, şəər və böhtandan ibarət olan məlumatların çatdırılmasında "Milli Şura"nın sədri Cəmil Həsənlili və AXCP sədri Əli Kərimli xüsusi fəallıq nümayiş etdirirlər. Düzdür, onları bu kimi əməkdaşlığa sövq edən Avropanın və ABŞ-ın donor təşkilatlarıdır. Ancaq nəzərə almaq lazımdır ki, Əli Kərimli və Cəmil Həsənlili 70 yaşlı haqlımaqdadılar. Yəni kifayət qədər yaşları və özlərinin iddia etdiklərinə görə, içi dolu başları var. Təcrübəyə əsaslanaraq demək olar ki, belə yaşda və başda olan insanları hansısa cinayət işinin törədilməsinə və ya qərəzli mövqə sergiləməyə məcbur etmək çətinidir. İstək və arzu belə hadisələrin icra edilməsini gerçəkləşdirə bilər. Deməli, Ə.Kərimli və C.Həsənlili öz istəkləri ilə ermənipərəst dairələrlə, o cümlədən də "Human Rights Watch", "Freedom House", "Amnesty International" kimi şeytan yuvaları hesab edilən təşkilatlarla əməkdaşlıq edirlər. Azərbaycanda möhtəşəm şəkildə başa çatan COP29 konfransı ərəfəsi AXCP sədri Əli Kərimlinin imzası ilə "Human Rights Watch"-ə ünvanladığı məktub açıq görünən suallara əsaslı cavab verir. Ə.Kərimlinin 2024-cü il oktyabrın 29-da "Human Rights Watch"-in baş ofisinə göndərdiyi məktubda Azərbaycanda insan hüquqları və azadlıqları sahəsində problemlərin olduğunu, mətbuatın sərbəst fəaliyyət

göstərməsi üçün əngəllər yaradıldığını, müstəqil vətəndaş cəmiyyəti institutlarının sərbəst fəaliyyət göstərməsinə maneələrin törədildiyini, Qarabağa erməni əhalisinin köçürülməsinə imkan verilmədiyini iddia edilib.

Məhz Ə.Kərimlinin uydurmalarla zəngin olan məktubundan sonra "Human Rights Watch" COP29 konfransı ilə bağlı əsassız ittiham xarakterli hesabatla çıxış etmişdir. Hətta "Human Rights Watch" "hesabat"ını bir qədər də genişləndirərək, özünün ənənəvi yalan və böhtanlarını da əlavə etmişdir. Bütün bu kimi qarayaxmalar, xüsusilə də Ə.Kərimlinin ifrat dərəcədə böhtan xarakterli məktubuna əsaslanaraq Azərbaycana qarşı ittihamlar səsləndirməsi bu təşkilatın fəaliyyətinin qərəz üzərində qurulduğunu göstərir.

2024-cü il noyabr və dekabr ayları ərzində Milli Şura və AXCP-yə 115 min ABŞ dolları verilməsi müəmmalı suallar yaradır

Əli Kərimlinin "Human Rights Watch"-ə Azərbaycanın iç məsələlərinə dair yalan və böhtan üzərində qurulan məktub ünvanlanması bir o qədər təəcüb doğurmur. Çünki bu şəxsin siyasətdə ömür sürməsi məhz xarici qarancılıq dairələrlə əməkdaşlıq etməsi ilə mövcudluğunu saxlayıb. Əks halda o, çoxdan tarixin zibilliyinə atılmışdır. Qurduğu əməkdaşlıq və üzərinə götürdüyü öhdəliklərlə siyasi arenada varlığını saxlamaqla yanaşı, özünə və ətrafında olan tollara böyük məbləğdə maliyyə vəsaitləri qazandırır. Mütəmadi olaraq Ə.Kərimlinin və C.Həsənlilin xaricdəki maliyyə fondlarından maliyyə vəsaitləri alması ilə bağlı tutarlı və əsaslı faktlar üzə çıxır. Dünyə daha bir məlumat aldı ki, Ə.Kərimli və C.Həsənlili Milli Şura və AXCP adı ilə 2024-cü il noyabr və dekabr ayları ərzində ABŞ və Avropanın maliyyə institutlarından ümumilikdə 115 min ABŞ dolları alıblar. Həmin vəsaitlərin alınmasında "Human Rights Watch" Norveç bölməsinin nümayəndəliyi müəyyən fəallıq göstərib. Maliyyə vəsaiti Türkiyənin İstanbul şəhərindəki "Ziraat" Bank vasitəsi ilə əldə edilib. Pulları Azərbaycan vətəndaşı olan və tez-tez Türkiyəyə səfərlər edən Seymur Həzi və Türkiyə vətəndaşı olan Acun Bayak götürüb və Əli Kərimliyə çatdırıblar. Ehtimal olaraq qeyd etmək olar ki, ayrılan maliyyə vəsaitləri COP29 konfransı ərəfəsi C.Həsənlilin və Ə. Kərimlinin pozuculuq fəaliyyətlərini artırılması üçün ödənilib. Ola bilsin ki, vəsaitin məbləği 115 min dollardan çox olsun. Gürcüstan, Ukrayna və Moldaviya vasitəsi ilə pulların əldə edilməsi mümkündür. Çünki bir neçə dəfə sözügedən ölkələr üzərindən Ə.Kərimlinin və C.Həsənlilin maliyyə vəsaitləri almaları barədə faktlar aşkarlanmışdır. Hətta bir neçə dəfə Ə.Kərimliyə Gürcüstan vasitəsi ilə maliyyə vəsaitinin çatdırılması prosesinin həyata keçirilməsi zamanı Azərbaycan gömrükçüləri tərəfindən qaçqançılığı həyata keçirənlər həbs edilmişdir.

İLHAM ƏLİYEV

"Uşaqlar sosiallaşmaqla bağlı problemlər yaşaya bilir"

Hər bir uşaq üçün məktəb həyatına başlamaq həm sevindirici, həm də stresli addımdır. Çünki ilk başlarda yeni qarşılaşdığı məktəb ortami, dərslər, ev tapşırıqları və s. uşağı qorxuda bilər. Buna görə də ölkəmizdə şagird birinci sinifə başlamadan öncə məktəbəqədər hazırlığa cəlb olunur. Bir çox valideyn uşağını məktəbəqədər hazırlığa cəlb etsə də, bu prosesin effektiv və lazımlı olmadığını düşünənlər də var. Bəs həqiqətən də məktəbəqədər hazırlıq uşağın məktəbə adaptasiya olmağı üçün önəmlidir? SİA mövzu ilə bağlı təhsil eksperti Cahid İmanlı və Sosioloq Üzeyir Şəfiyevin fikirlərini öyrənib.

Ekspert məktəbəqədər hazırlığın məktəbə adaptasiya olmağa kömək etdiyini təsdiqləyir: "Hazırda Azərbaycan təhsil sistemində yalnız ibtidai və orta təhsil pilləsi məcburi sayılır, yeni qanunla valideynlər övladlarını məktəbəqədər təhsilə cəlb etməyə də bilərlər. Əslində, təhsil uşağın həyatının ilk günündən başlayır desək, yanlışdır. Bu baxımdan məktəbəqədər təhsil nə qədər çox uşağı əhatə etsə, bir o qədər yaxşı olar. Bu hazırlıq prosesi uşaqlarda müəyyən qədər ilkin biliklər və bacarıqlar formalaşdırır. Ən əsas isə uşaqlar "şagird" anlayışına, məktəb fəaliyyətinə yiyələnirlər. Həmçinin, birbaşa məktəbə gələn uşaqlarda rast gəlinən psixoloji baryeri də aşmış olurlar".

Cahid İmanlı Elm və Təhsil Nazirliyinin bu sahə üzrə apardığı islahatlardan da bəhs edib: "Bu sahə sırf islahatlar mərhələsində deyil, bələ ki, məktəbəqədər təhsil müəssisələrinə pedaqoji kadrların qəbulu artıq mərkəzləşmiş qaydada həyata keçirilir, həmin müəssisə rəhbərləri də müsahibə yolu ilə mərkəzləşmiş imtahan nəticələrinə görə seçilir. Eləcə də məktəbəqədər təhsil kurikulumları hazırlanıb. Ümid edirəm ki, bu müsbət dəyişikliklər yaxın zamanda məktəbəqədər təhsildə keyfiyyət göstəricilərinin artmasına səbəb olacaqdır".

Sosioloq Üzeyir Şəfiyev açıqlamasında məktəbəqədər təhsilin uşaqlara davranış qaydalarını, cəmiyyətdə olan normaları mənimsəməyə kömək etdiyini vurğulayıb: "Uşaqlar məktəbəqədər təhsildə valideynlərin iştirakı olmadan özlərini təsdiq etmək, formalaşdırmaq imkanı əldə edirlər. Məktəbəqədər təhsil uşaqların emosional-sosial həyatına da təsir edir. Komanda şəraitində uşaqlar birgə fəaliyyətdə olurlar, bir-birləri ilə müqayisələr apara bilərlər və sosiallaşırlar. Məktəbəqədər təhsilə getmədən birbaşa məktəbə gələn uşaqlar sosiallaşmaqla bağlı problemlər yaşaya bilər".

Sosioloq bu prosesdə kadrların önəmindən söz açıb: "Bu mərhələdə təhsil müəssisələrində fəaliyyət göstərən kadrların keyfiyyət göstəricilərindən çox şey asılıdır. Yeni nəslin göstəriciləri nəzərə alınaraq yeni metodiki müdaxilə proqramlarını tətbiq etməyi bacarmalıdır. Uşaqların inkişafına yönəlmiş oyunlar, tapşırıqlar üstünlük təşkil etməlidir. Burada məqsəd uşaqları həm mənəvi-psixoloji cəhətdən, həm də növbəti təhsil pilləsinə hazırlamaqdır".

Ayaz Zeynalzadə

Qərəzli hesabatların məlumat bazası Əli Kərimli və Cəmil Həsənlilin ünvanladığı məktublara əsaslanır

Faktlara istinadən demək olar ki, Avropaya üz tutan Asiyanın, Afrikanın insanları orada təqib olunur, döyülür, zorakılığa məruz qalırlar. Bunu aparılan araşdırmalar və müstəqil sorğu mər-

ABŞ-da keçirilən prezident seçkilərində qalib kimi hakimiyyətə qayıdan Donald Trampın dönüşü Avropa təşkilatlarında təşviş yaradıb. Avropa İttifaqının (Aİ), Avropa Komissiyasının kürkünə birə düşüb. Özünü demokratiya təşəbbüsçüsü kimi göstərməyə çalışan, əslində öz maraqlarını qoruyan Avropa təşkilatlarında illərdən bəri yaranan soyuqluq Birləşmiş Ştatlardan əsən küləklər nəticəsində artıq buz bağlayır. Qlobal güclərin fikir ayrılıqları, iqtisadi çətinliklər isə ziddiyyətləri daha da dərinləşdirir. Rusiya - Ukrayna müharibəsində rəsmi Kiyevi dəstəkləməklə siyasi gərginliyi daha da artıran, saxta demokratiya, insan hüquqları bəhanəsi ilə başqa dövlətlərin daxili işlərinə müdaxilə edən Avrop İttifaqına üzv dövlətlər artıq siyasətlərin çəki-düzən verməyə məcburdurlar. Prezident seçildikdən sonra fəaliyyət istiqamətlərini açıqlayan Donald Trampın bəyanatlarından aydın olur ki, ABŞ-ın təhlükəsizlik çətrini altında sərnlənən Qərb üçün sonrakı dövr çox da asan olmayacaq. Ən əsası Ukraynaya dəstək verilməsi barədə fikir ayrılıqları Aİ-nin uzun müddətdir davam edən siyasəti ilə ziddiyyət təşkil edir. Gərginliyin daha da dərinləşməməsi üçün suyu üfürə-üfürə içən Aİ rəsmiləri Vaşinqtonla isti təmaslar qurmaq üçün fikirlərini sətərlə pıçılıtlı ilə eşitdirirlər. Başqa sözlə deyilsə, "qoca qitə"nin rəsmiləri hələ ki, "bir addım irəli, iki addım geri" siyasəti yürüdürlər. Dünyanın güc mərkəzləri siyasətlərini ABŞ Prezidenti Trampın siyasi iradəsinə əsasən formalaşdırmağa çalışırlar. Daha aydın deyilsə, NATO ölkələri, eləcə də Avropa İttifaqı Prezident Donald Trampın ehtimal olunan hərbi-siyasi hədəflərini kollektiv Qərb üçün real təhlükəyə çevrilə biləcəyini istisna etmirlər. Bu səbəbdən də, Qərb ölkələri müəyyən mənada, "qlobal siyasi fəvqəladə vəziyyət" elan etmiş kimi görünürlər.

Andiçmə mərasimindən sonra siyasi fəaliyyətini dünya hadisələrinə uyğun davam etdirəcəyini bildiren Trampın açıqlamasına görə, Ağ Evin yeni sahibi ABŞ-Avropa İttifaqı münasibətlərində ön planda olan ortaq hədəflər sistemini davam etdirməyə qətiyyətlə deyil, ümumiyyətlə, bəzi Avropa siyasi dairələri və analitik təhlil mərkəzləri fəaliyyətlərini Tramp administrasiyası dönməsində ABŞ-ın siyasi iradəsinə uyğun formalaşdırmağa cəhd göstərəcəklər.

Özünü demokratiya və mədəniyyət beşiyi hesab edən Fransa və Almaniya daha çox təlaş keçirirlər. Çünki illərdən bəri Cənubi Qafqazı poliçona çevirən Fransanın bölgədə

tərətmədiyi cinayət, fəlakət qalmayıb. Cari ilin əvvəlində yerli televiziya kanallarına müsahibəsində dünya hadisələrini təhlil edən, Qərbin Cənubi Qafqaz syasətini müstəqil dövlətlərin daxili işlərinə müdaxilə edən Cənubi Qafqazda bağlı məsələlərə müdaxilə etməsinlər. Bu, artıq bizim dəqiq səsləndirdiyimiz tələbdir. Çünki hazırkı fransız hakimiyyətinin müdaxilə etdiyi hər yerdə, birincisi, rüsvayçı şəkildə uğursuzluq baş verir, ikincisi, onlar yalnız intriqa gətirirlər. Yalnız intriqa, Afrikadan danışmağın mənası yoxdur, necə deyirlər, hər şey göz qabağındadır. Cənubi Qafqazda da vəziyyət eynidir" sözləri ilə Tramp administrasiyasının siyasətini dəstəkləyən Prezident İlham Əliyev bölgəyə yad təsirləri yolverilməz müdaxilə hesab edir.

Soros üsul-idarəsi ilə idarə olunan Bayden administrasiyasının Azərbaycana qarşı münasibəti heç də yaxşı olmayıb. Donald Trampın hakimiyyətə gəlişi ilə Soros dövrü başa çatıb. Həmin Sorosdan yararlanan Qərbin Cənubi Qafqazda törətdiyi təxribatlar hələ davam etməkdədir. "Təsadüfi deyil ki, Baydenin son qərarlarından biri Sorosu Amerikanın ən yüksək mükafatı ilə təltif etməsi idi. Yəni, bu sorosçular faktiki olaraq mövqelərini itirirlər. Ermənistan rəhbərliyi bunu da nəzərə alsın. Nəzərə alsın ki, Yaxın Şərqdə onların yaxın müttəfiqi Əsəd diktaturası artıq tarixin zibilliyinə göndərilib və bu, davam edəcək, ona görə düzgün addım atsın. Biz Azərbaycan olaraq onlar üçün təhlükə mənbəyi deyilik. Biz istəyirik ki, Cənubi Qafqazda sülh olsun, əməkdaşlıq olsun, onlar bizə mane olmasınlar" sözləri ilə Ağ Ev rəhbərinin bu addımını Cənubi Qafqazda vəziyyəti dəyişdirəcək addım kimi dəyərləndirən Prezident İlham Əliyev Fransa kimi, Er-

mənistanı silahlandırılan digər havadarlarını real təhlükə, Azərbaycansız yaşaya bilməyən Fransanın hərəkətlərini acizlik adlandırır.

Amma nə qədər deyilsə də, Yelisey Sarayına qarşı etirazlar güclənsə də islamofobiya meyillərindən əl çəkməyən, neokolonialist siyasətini davam etdirən Fransa hələ də Cənubi Qafqazda möhkəmlənmək siyasətinin reallaşacağına axmaqcasına inanır. Neokolonializmi və o eybəcər tarixdən qalan vəhşiliyin qarşısını almaq üçün dəstəyini əsirgəməyən Bakı Təşəbbüs Qrupunun keçirdiyi tədbirləri özünün iflası hesab edən Makronun Azərbaycana qarşı soyuq savaşı Yelisey Sarayına xeyir gətirməyəcək. Bayden administrasiyasının dəstəyindən başı fırlanan Makron kimi, Almanyanın rəsmiləri də Cənubi Qafqaz ölkələri olan Azərbaycanda, Gürcüstanda təxribatlar törətsələr də onların saxta demokratiyaları həqiqi demokratiyaya məğlub oldu.

Neokolonializmə qarşı güclənən mübarizənin nəticəsidir ki, artıq bir neçə Afrika ölkəsi Fransanın zülmündən xilas olub. Azərbaycanın təhlükəsizlik orqanları tərəfindən bir neçə Fransa kəşfiyyatçısının ifşa olunması da Makron hakimiyyətinin biabırçı idarəetməsinin son hərəkəti olmadı. Fransa xüsusi xidmət orqanlarına, onların buradakı şəbəkəsinə ağır zərbə vuran bu cür işğal təkçə Azərbaycanda yox, Gürcüstanda, Moldovada da baş verdi. "Elə bunun nəticəsidir ki, Fransa jandarmiyasının generalı Ermənistandan sərhəddən bizə binoklla baxmağa məcbur olur. Azərbaycanın apardıdığı siyasət nəticəsində Fransanın Burkina Fasoda 4 agentini ifşa olundu və ölkədən çıxarıldı. Artıq bir neçə ölkədə də Fransanın müstəmləkə siyasətinə qarşı proses başlayıb. Fransanın rezidentləri ifşa edilərək ölkələrdən çıxarılır. Bu işdə də başlıca rolu Azərbaycan dövlətinin Fransanın neokolonializminə qarşı apardıdığı uğurlu siyasət oynayır" sözləri ilə tarixi ədalətin həmişə zəfər çaldığını xatırladan

Prezident İlham Əliyev Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə əməkdaşlığı Fransanın müstəmləkə siyasətinə güclü zərbə adlandırır.

Bu günlərdə Bakı Təşəbbüs Qrupunun təşkilatçılığı, Fransanın müstəmləkəsi altında olan Reyunyon xalqının təmsilçilərinin iştirakı ilə keçirilən Bakı konfransı Makron siyasətinə daha bir zərbə oldu. "Reyunyonun müstəqilliyi: Fransanın müstəmləkə mirasına və suverenlik yoluna baxış" mövzusunda həsr olunmuş beynəlxalq konfransda Reyunyon adasının sakinləri, xüsusilə "Ka Ubuntu" hərəkatının rəhbərinin və nümayəndələrinin məruz qaldıqları təzyiqlərdən ədalətsizlikdən söz açıldı, müstəqillik uğrunda mübarizə aparan xalqlara dəstək olan Azərbaycanın köməyi yüksək dəyərləndirildi. Konfransda Reyunyon xalqının öz müqəddəratını təyin etmək hüququnun tanınmasının aidiyyəti beynəlxalq təşkilatların gündəliyinə çıxarılması istiqamətində görülən işlər və bu xüsusda beynəlxalq hüquqi mexanizmlər müzakirə olundu. Müstəmləkəçilikdən əziyyət çəkənlərə, müstəqillik uğrunda mübarizə aparanlara dəstək göstərən Azərbaycana minnətdarlıqlarını bildiren Reyunyonun təmsilçiləri Fransanın neokolonialist siyasətinin acı nəticələrindən, üzleşdikləri səfələtdən, məruz qaldıqları haqsızlıqlardan söz açdılar.

Göründüyü kimi, qitə dövlətləri arasında gərginlik yaranan Fransa və Almaniya siyasəti, iqtisadi problemlər içərisindədir. Bu iki dövlətin də daxil olduğu Avropa İttifaqı isə artıq səlahiyyətlərini itirmək üzrədir. Siyasətini Bayden administrasiyası ilə əməkdaşlıq istiqamətində quran Fransanın Baş naziri Jan-Noel Barro kimi Yelisey Sarayının məsul şəxsləri də müstəmləkə altında saxladıkları xalqların etirazlarını özlərinin sonları kimi qəbul edirlər. Artıq Aİ üzvləri Rusiya-Ukrayna müharibəsinin nə vaxt bitəcəyi ilə bağlı proqnoz verməkdən belə çəkinirlər.

Xuraman İsmayılqızı

Doktorantura pilləsində təhsil alanlara hərbi xidmətdən möhlət verilir?

etdirməsinə, həm də dövlətə fayda gətirəcək layihələrdə iştirakına şərait yaradır.

İsraildə isə elmi fəaliyyətlə məşğul olan şəxslər üçün fərqli yanaşma tətbiq edilir. Əgər doktorantura tələbəsi mühüm elmi layihədə iştirak edirsə, onun hərbi xidmətə çağırışı təxirə salınır. Bu, tədqiqatların dövlətin ümumi inkişaf strategiyasına uyğun olaraq aparılmasına xidmət edir.

Doktorantura səviyyəsində təhsil alan şəxslərə hərbi xidmətdən möhlət hüququ-

**EKSPERT
AÇIQLADI**

"Azərbaycan qanunvericiliyinə əsasən, əyani formada doktorantura pilləsində təhsil alan şəxslərə hərbi xidmətdən möhlət hüququ verilməsi, dövlətin elmə və təhsilə dəstək siyasətinin mühüm bir hissəsini təşkil edir. Bu qərar, tədqiqat fəaliyyətinin fasiləsizliyini təmin etməklə yanaşı, elmi kadrların yetişdirilməsi üçün əlverişli şərait yaradır. Hərbi xidmətə çağırışdan müvəqqəti azadlıq tədqiqatçıların daha effektiv fəaliyyət göstərməsinə və elmin inkişafına mühüm töhfə verməsinə imkan tanır". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında təhsil eksperti Kamran Əsədov deyib.

Kamran Əsədov sözlərinə belə davam edib: "Bu hüququn tətbiqi, Azərbaycan Respublikasının "Hərbi vəzifə və hərbi xidmət haqqında" qanununun 23-cü maddəsində əksini tapmışdır. Qanuna əsasən, doktorantura səviyyəsində əyani təhsil alan şəxslər təhsil müddəti ərzində hərbi xidmətə çağırılmır. Bu, dövlətin elmi və təhsili inkişaf etdirmək istiqamətində konkret addımlardan biridir. Ancaq bu hüquq yalnız təhsil müddəti ilə məhdudlaşdırılır və məzun olduqdan sonra şəxslər hərbi xidmətə cəlb oluna bilərlər. Bu məhdudluq müəyyən hallarda doktorantların elmi karyeralarını davam etdirmələrinə maneə yarada bilər.

Dünya təcrübəsinə nəzər saldıqda, bir çox inkişaf etmiş ölkələrdə təhsilə görə hərbi xidmətdən möhlət hüququnun tətbiq olunduğu görülür. ABŞ-da, doktorantura pilləsində təhsil alan şəxslər yalnız təhsil müddəti ilə deyil, həmçinin xüsusi elmi tədqiqatlarda iştirak müddətində də hərbi xidmətdən azad edilir. Bu yanaşma onların beynəlxalq layihələrdə və irimiqyaslı tədqiqat proqramlarında iştirakına şərait yaradır. Almaniyada doktorantura təhsili alan şəxslərə yalnız hərbi xidmətə çağırışdan möhlət verilməklə kifayətlənmir, onlara eyni zamanda əlavə maliyyə və akademik dəstək göstərilir. Bu, gənc alimlərin tədqiqatlara tam fokuslanmasına və daha yüksək nəticələr əldə etməsinə imkan verir. Cənubi Koreyada isə hərbi xidmət məcburi olsa da, tədqiqat sahəsində çalışan doktorantlar üçün xüsusi alternativ xidmət modelləri tətbiq olunur. Bu, həm onların tədqiqatlarını davam

nun verilməsi həm fərdi, həm də dövlət səviyyəsində çoxşaxəli əhəmiyyət daşıyır. Bu hüquq tədqiqatçıların elmi fəaliyyətlərini daha məhsuldar şəkildə davam etdirmələrinə şərait yaradır. Elmi fəaliyyətlər fasiləsiz həyata keçirildikdə, ölkənin elmi potensialı artır və bu, beynəlxalq elmi arenada rəqabət qabiliyyətini gücləndirir. Gənc alimlərin uzunmüddətli layihələrdə iştirakı tədqiqatların dərinliyini artırır və əldə edilən nəticələrin daha geniş tətbiq olunmasına imkan verir.

Təhsilə görə möhlət hüququ eyni zamanda innovasiyaların təşviqi üçün də mühüm əhəmiyyətə malikdir. Doktorantura səviyyəsində aparılan tədqiqatlar adətən innovativ xarakter daşıyır və ölkənin iqtisadi inkişafına birbaşa təsir göstərir. Xüsusilə texnologiya, mühəndislik, tibb və digər sahələrdə aparılan tədqiqatlar ölkənin beynəlxalq miqyasda tanınmasına və iqtisadi dayanıqlılığın təmin edilməsinə xidmət edir. Möhlət hüququnun tətbiqi cəmiyyətdə elmi fəaliyyətin və intellektual inkişafın əhəmiyyətini artırır. Bu, təkcə doktorantlara deyil, həm də bütövlükdə cəmiyyətə elmə və təhsilə daha böyük önəm vermə mesajı göndərir. Tədqiqatçılar öz fəaliyyətlərini davam etdirərkən daha böyük nailiyyətlər əldə etmək və cəmiyyətin inkişafına töhfə vermək imkanı qazanırlar.

Bununla yanaşı, bəzi çatışmazlıqlar da mövcuddur. Təhsil müddətindən sonra hərbi xidmətə cəlb olunmaq bəzi doktorantlar üçün elmi fəaliyyətlərin davamlılığını təmin etməkdə çətinliklər yarada bilər. Bu səbəbdən də, dünya təcrübəsindən nümunə götürərək, Azərbaycanda möhlət hüququnun müddətini artırmaq və ya alternativ xidmət modellərini tətbiq etmək məsələsi gündəmə gələ bilər. Belə yanaşmalar, həm tədqiqatçılar üçün daha əlverişli şərait yaradacaq, həm də ölkənin elmi və texnoloji inkişafını sürətləndirəcək".

Ayşən Vəli

Elçin Bayramlı

Dövlət və cəmiyyət həyatında dinin rolu

Son vaxtlar inancları, dindar insanların çoxalmasını bəziləri təhlükə kimi qələmə verməyə çalışır. Halbuki, təhlükə gədikcə dinə meylin artmasında yox, bəzi dini mərkəzlərin dini siyasiləşdirmə cəhdlərində və dindən siyasi alət kimi istifadə etmə cəhdlərindədir. Azərbaycanda dinin həm dövlət, həm cəmiyyət tərəfindən belə funksiyası qəbul edilmir.

Dinin, müqəddəs kitabların səhv qəbul olunması və ondan başqa məqsədlər üçün istifadə cəhdləri orta əsrlərdə Avropanın, Yaxın və Orta Şərqi tənəzzülünə səbəb olub. Zaman göstərdi ki, yeni tarixi mərhələdə dinin siyasətdən ayrılması özünü doğrultdu, ümumbəşəri dəyərləri, insan haqlarını, texniki və elmi inkişafı təmin edə bildi. Avropanın, Rusiyanın, Yaponiyanın, Çinin, ABŞ-ın timsalında bu, daha aydın görünür.

Bəşəriyyətin mənəvi inkişafına səbəb olmalı olan dini ideologiyalar əksər hallarda siyasi müstəviyə keçirilərək, müəyyən dairələrin maraqlarını əks etdirməyə başlayıb və bu böyük faciələrə gətirib çıxarıb. Bəşəriyyət hələ də sərbəst yürüşlərini, din yaymaq adı altında ərəb təcavüzlərini unutmayıb. Hər iki prosesdə milyonlarla dinc insanın vəhşicəsinə öldürülməsini xatırlamaq olmaz.

Lakin, müasir dünyaya nəzər yetirsək, dinlərlə bağlı mənfi məqamların təkə tarixdə qalmadığını görürük. Təəssüf ki, XXI əsrdə də inkişaf etmiş dünya dini qarşıdurmaların şahididir. Yaxın və Orta Şərqi dinin siyasiləşməsi prosesləri, konfessional təəssübkeşlik, dini qarşıdurma və terror aktları davamlı xarakter alıb.

Yaxın Şərqi, Şimali Afrikada siyasiləşmiş radikal dini təşkilatların insanların başına hansı oyunları gətirdiyini hər kəs bilir. Əfqanıstanda Əl-Qaidə və Talibanın, Suriyada İŞİD-in insanlara divan tutmasını, Pakistanda və İraqda təriqətlərarası qırğınları və terror aktlarını, Türkiyədə təriqətçilərin dövlətə və xalqa qarşı hansı oyunlardan çıxdığını görməmək mümkündürmü?

Bunları əlbəttə, dinin adına yazmaq doğru olmaz, amma dini konfessiyanın başında elə adamlar yerləşib ki, onların dedikləri bütün fikirlər ardıcılıqları tərəfindən ilahi hökm kimi qəbul olunur. Məsələn, dini liderinin tapşırığı ilə üzərinə bomba bağlayıb qadınları və körpələri qanına qəltan edən kamikadze bunu din yolunda etdiyini düşünür. Lakin, heç bir din öz ardıcılıqları üzərində belə tələblər qoymur. Demək, problem əslində, dində yox, dindən öz siyasi məqsədləri üçün istifadə edənlərdədir.

Müsləman ölkələrini problem içində saxlamaq üçün onların daxilində etnik və dini ayrılıqları qabartmaq, qızıqdırmaq yolunu seçən Qərbin imperiaalist dairələri bu ölkələrdə həmişə dini təriqətlərdən, seperatçı millətçilərdən istifadə edirlər. Onların böyük əksəriyyəti isə nəyə alət olduqlarının fərqi belə deyillər.

Tarix irqi, dini, milli, sosial diskriminasiyaya qarşı mübarizənin gücləndiyi yeni minilliyə qədər qoyub. Amerika, Rusiya və Avropa ölkələrində artıq bütün xalqların, din mənsublarının bərabər hüquqlara malik olduğu nümunəvi cəmiyyətlər yaradılıb. Bu sıraya Azərbaycan da daxildir. Azərbaycan xalqı tarixin heç bir dövründə dini və ya etnik əsasda heç bir ölkəyə, xalqa qarşı təcavüz etməyib, sülh şəraitində yaşamağa üstünlük verib.

Təəssüf ki, bir çox ölkələrdə hələ də keçmişin mənfi ənənələri yaşamaqdadır. Bu cəmiyyətlər bəşəriyyətin acı təcrübəsindən dərs götürmək istəmirlər. Tərslikdən belə ölkələrdən biri də bizim qonşuluqda- Qafqazda bərqərar olub.

Ermənilərin din adı altında, başqalarının torpaq və sərvətlərini ələ keçirmək uğrunda nə oyunlardan çıxdığını hər kəs bilir. Ermənilərin bu siyasəti həmin xalqın özünə hansı fəlakətlər gətirib- bunu ermənilərdən yaxşı bilən yoxdur.

Dünyada olduğu kimi, Azərbaycanda da insanlar zaman-zaman müxtəlif dinlərə inanıb. Bu dinlərin hamısı monoteist xarakter daşısa da, zaman keçdikcə, onların bazasında saysız-hesabsız təriqətlər, məzhəblər, cərəyanlar, camaatlar yaranıb. Nəticədə dinin cəmiyyətdə vahid və sistemli şəkildə qəbul edilməsinə, öyrənilməsinə əngəl yaranıb.

XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan xalqı aclıq, səfalet, mövhumat içində çapalayır və elmi, texnoloji, mədəni inkişaf cəhətdən sivil dünyadan xeyli geri qalırdı. Lakin bu xalqın içində Mirzə Cəlil kimi, Nərimanov kimi, Axundov kimi böyük mütəfəkkirlər, Avropada və Rusiyada təhsil alan ziyalılar var idi. Məhz onların böyük və gərgin əməyi nəticəsində xalq xurafatdan uzaqlaşdırmaq, təhsilə və mədəniyyətə cəlb etmək işi başladı.

20-ci illərdən başlayaraq təhsil kütləvi xarakter aldı və hətta yaşlılar belə təhsilə cəlb olundu. XX əsrdə Azərbaycan xalqı dünya elminə, mədəniyyətinə böyük dahilər, alimlər, sənətkarlar verdi. Bu baza üzərində artıq xalqımız savadlı bir cəmiyyətə çevrilib. Bu səbəbdən bizdə dindarların çox böyük əksəriyyəti təriqətlərə meyil etmir, hansısa siyasiləşmiş dini mərkəzlərin tələsinə düşməzlər. Az hallarda belələri varsa da, onların düzgün dini mariflənməsi üçün müvafiq dövlət orqanlarının və təşkilatların üzərinə böyük iş düşür.

Beləliklə, aydın görünür ki, müəyyən xarici dairələr tərəfindən dəstəklənən dini təriqətlər cəmiyyət və dövlətçiliyimiz üçün yaxşı perspektiv vəd etmir. Məhz bu səbəbdən həm dövlətimiz, həm cəmiyyətimiz dini sahədə sivil münasibətlər yolunu tutub və radikal təriqətlərin burada fəaliyyəti üçün heç bir imkan yoxdur. Azərbaycan fərqli din mənsublarının bir-birinə qarşıqlıq hörmət əsasında yaşadığı bir məkən olaraq dünyada nümunəvi ölkə kimi tanınır.

Növbəti böyük dünya savaşının Şərqi Aralıq dənizində baş verəcəyi barədə xəbərlər dolur. ABŞ-in regiona hücumu davam edəcəyindən danışıqlar. Asiya güclərinin buna qarşı çıxmaq üçün birləşməsi yeganə çıxış yolu kimi göstərilir. ABŞ-in Şərqi Aralıq dənizində basqınlarını davam etdirməsi də narahatlıq doğurur. Qeyd edilir ki, nə Türkiyə, nə Çin, nə Rusiya, nə də İran təkbaşına ABŞ-in qarşısında dayana bilməz. Çıxış yolu Asiya güclərinin bir-birinin arxasında dayanmasıdır. Trampın ikinci prezidentlik müddətinin mümkün global nəticələri də müzakirə olunan mövzulardandır. Keçmiş Amerika administrasiyası dünyanı addım-addım böyük müharibəyə aparıb, Tramp isə daha çox iqtisadi mübarizəyə diqqət yetirəcək, lakin Şərqi Aralıq dənizindəki təhlükələr aradan qalxmayacaq.

Dövlətlərin məhv edilməsi prosesi

Amerikanın kəşfindən Tordesillas müqaviləsinə, Avropa işğalından müstəqillik uğrunda inqilabi müharibəyə, ABŞ-in dəstəyindən tutmuş bir çox tarixi epizodları yada salmaq bu ölkənin nələrə qadir olduğunu və dünyanın qalan hissəsindən nə istədiyini söyləmək olar. ABŞ XIX əsrin əvvəllərində imperialist görkəm almağa başlayıb, İkinci Dünya Müharibəsinin sonunda dünya hegemonuna çevrilib, lakin 1990-cı ildə Sovet İttifaqının dağılmasından sonra parçalanma dövrü başlayıb. Qeyd etmək lazımdır ki, Sovet İttifaqı tarazlığı qismən təmin edirdi, lakin Sovetlər dağılanda ABŞ rəqibsiz qaldı və respublikanın bütün milli dəyərlərini və etik qaydaları üzərində manevrlər edən, oyunlar quran qlobalistlər meydana çıxdı. Biz bunu sistem adlandırırıq. Neoliberalizm kapitalizmin bütün inqilabi dəyərlərindən imtina edərək dövlətlərin məhv edilməsi prosesinə başlayıb, dünyanı vahid bazara çevirib ona hökmranlıq etmək istəyirlər.

1950-1960-cı illərdə ABŞ dünya istehsalının 50%-ni təşkil edirdisə, bu gün bu faiz 15-ə düşüb, "istehsal mərkəzi Asiyanın əlinə keçib. Tramp isə bu şərtlər altında bir bərpa planı ilə hakimiyyətə gəlib. Ancaq plan uğur qazanacaq mı? Əlbəttə, yox, çünki qatar gedib... Amerika sivilizasiyası dağılır. Dediklərini edə bilmirlər. Amma Çinin gücü var. Sonra Hindistan gəlir. Dollar imperiyası 1973-cü ilə qədər qızıl müqabilində 20 sentlik kağıza 100 dollar yazıb satdılar. Afrikalılar deyir ki, biz artıq köləlik dövründə yaşamırıq, siz bizi 100 ildir qarət etmişiniz, indi Tramp nə qədər mübarizə aparsa da, sizdən təminat tələb edəcəyik, o, böyük imperialist ölkə yarada bilməyəcək.

III Dünya Müharibəsi başlayacaq mı?

Bayden və komandası ABŞ seçkilərində qalib gəlsə idilər dünyanı üçüncü dünya müharibəsinə aparmağı ciddi şəkildə istəyəcəkdilər. Onlar müharibəyə başlamaq və bununla da yenilənməyə nail olmaq niyyətində idilər. Buna görə də Tayvan məsələsi qızıdırıldı. Tramp dövründə isə mümkün üçüncü dünya müharibəsi bir müddət təxirə salınacaq. Amerikanın daxilindəki qüvvələr "indi vuruşmayın, biz uzadacağıq" deyir. Amma təbii ki, biz Trampın hakimiyyətinin davamlı olub-olmayacağını bilə bilmərik. Çünki qlobalistlər hələ də güclüdür. Onlar hələ də ABŞ-dan ayrılmaq hüququna sahibdirlər. O, fərqli bir bayraqdan istifadə edir, odur ki, in-

ABŞ-a qarşı necə dayanmalı?

Asiya nəhəngləri birləşə biləcəkmə?

di dövlətləri parçalamaya və qondarma qurumlar yaratmağa çalışan Amerika özünün parçalanması təhlükəsi ilə üz-üzədir.

ABŞ kimsəyə etibar etmir

Tramp administrasiyası İsrail və Şərqi Aralıq dənizi ilə bağlı siyasətini davam etdirmək niyyətini gizlətmir. İsrailin Amerika və Qərb imperializminin forpostu kimi yaradıldığını deyənler də var. "Süni dövlət" in təhlükəsizliyinə zəmanət verən Vaşinqton dünya ticarətinin 60 faizindən çoxunun Aralıq dənizinin şərq hissəsindən keçdiyini bildiyi üçün həyatı əhəmiyyət kəsb edir. Amerika dövləti hələ də Sevr müqaviləsinə (Versal-Vaşinqton sisteminin müqavilələrindən biri) tanır. ABŞ İsraili qurduğu zaman Türkiyəni NATO-ya daxil edərək Ankaranı az da olsa sakitləşdirə bildi. Əlcəzairdəki müstəqillik savaşını, Süveyş kanalı milliləşdirən İngilisləri dəstəkləyən ABŞın dərin dövləti və quruluşu onun İraqa müdaxilə etmək maraqlarını nəzərə almayan Türkiyə Cümhuriyyətinə və ordusuna güvənir.

ABŞ Kürdüstanı tərk etməyib

ABŞ müstəqil Kürdüstan yaratmaq planlarından əl çəkməyib. Bu plan hələ də işləyir. Türkiyəyə müxtəlif təklif edilir. İndi Türkiyə-

yə deyirlər ki, sənə Suriyanı verəcəyik, Yaşın Şərqdəki nümayəndəmiş ol, amma İsraillə barış. Gəlin geri qayıdaq. Yəni, kürdlərin Türkiyənin nəzarətində olmasını istəyən Vaşinqton buna əlavə olaraq bildirir ki, İrani parçalamaq üçün kürdlərdən istifadə edin. Azərbaycanlıların da muxtariyyət qazanmaq haqlarını tanıyaraq İrani xaosa sürükləyək. Beləliklə, hər gün və hər saat İrana qarşı düşmənçiliklə hücumu keçirlər və artıq İranda birgə Rusiyaya qarşı da nifaq salmağa başlayıblar.

ABŞ Türkiyəni Asiyadan ayırmaq üçün qardaş ölkənin bəzi zəif cəhətlərindən istifadə etməyə çalışır. Onlar hər cür güzəştə getməyə, hətta pul verməyə də hazırdırlar, amma düşüncülər ki, "bu türklər sabah İsrailə qarşı-qarşıya gəlmək qərarına gəlsələr və ya Aralıq dənizinin şərqində bizə qarşı çıxsalar..." onda nə olacaq? Çünki Türkiyəyə onların ehtiyacı var. Kiprdə bir təyyarə gəmisi inşa etmək Aralıq dənizinin şərqində hökmranlıq etmək deməkdir. Kipr kim nəzarət edirsə, Hörmüz Boğazı, Cəbəllütariq və Qara dənizə nəzarət edir. Amerika indi ən çətin vəziyyətdədir və nə edəcəyini bilmir.

Biz tək dayana bilmərik

ABŞ nəzarətini zəiflətmir və Aralıq dənizinin şərqində böyük münafiqşəyə hazırlaşır. ABŞ bu bölgədə hökmranlıq etsə, Çin geri oturacaq mı? Çinin üreyi məhz bu bölgədir. Hörmüz boğazı bağlansa, Çin öləcək, Çin iqtisadiyyatı dayanacaq. Enerjinin 60-70%-i

buradan keçir. Buna görə də, Şərqi Aralıq dənizində heç bir güc Amerikanın qarşısında dayana bilməz, nə Rusiya, nə də Asiya gücləri bu böyük hegemon gücü dayandırmaqda aciz qalacaq.

Türk xalqı bilir

Aralıq dənizinin şərqində mütləq qarşıdurma olacağını və Türkiyənin 51% ehtimalla Asiyanın tərəfində olacağı qeyd edilir. Bundan sonra 1950-1960-cı illərin qanunları Türkiyə Cümhuriyyəti xalqına, türk millətinə tətbiq edilə bilməz. Bundan sonra Türkiyə Əlcəzair milli azadlıq savaşında Fransaya dəstək ola bilməz. İndi sorğular aparılır və soruşurlar, Türkiyənin bir nömrəli düşməni kimdir? 90% cavab verir: "Amerika". Ona görə də heç bir hökumət insanımızı Amerikanın dəstəyini və yardımını qəbul etməyə məcbur edə bilməz, onlar Kerkükdən əl çəkəcəklər, Dəməşqdən əl çəkəcəklər...

Ukrayna hara gedir?

Ukrayna sona qədər Amerikanın ona silah və pul verməyi dayandıracağına inanmaqdan imtina etdi və sadəcə dayandı. İndi itkilərdən və fərarilikdən qanı qurumuş Ukrayna qoşunları bacardıqca sağ qalmağa çalışacaq. Sosial şəbəkələrdə şəhər döyüşlərinin nəticələrini əks etdirən kadrlar dərc olunur. Ruslar zəbt olunmuş binalarda onlarla ukraynalının cəsədini tapırlar. Bu barədə Polşanın "Defence24" portalı yazır: "Bolşaya Novosilkanın boşaldılmasına dair göstərişin gecikməsi böyük itkilərə səbəb olub Ukrayna tərəfində hələ ki, təslim olmaq qərarı yoxdur, ukraynalı əsgərlər irəliləyən rus qoşunları tərəfindən məhv edilməyə davam edəcəklər.

Dövlət Departamentinin Ukraynaya cavabdeh olan rəsmiləri humanitar proqramların maliyyələşdirilməsinin dayandırılmamasını xahiş edirlər. Amma heç kim onlara qulaq asmayıb. İndi Vaşinqtonun başqa bir əsas dostu və başqa bir əsas düşməni var: Tayvan və Çin. Tramp hətta Pekinlə mümkün münaqişə ərəfəsində oradakı kontingenti gücləndirmək üçün ABŞ qoşunlarının Avropadan Asiyaya köçürülməsini əmr etdi. Orada hansı Ukrayna layihələri var!.. Hətta Aİ NATO çətiri altında qalmağa istəmə, bir qədər nağd pul çıxarmalı olacaq. Ukraynalılar isə ancaq özlərinə arxalana bilərlər. Bütün bunlar o deməkdir ki, Ukraynanın kapitulyasiyaya hazırlaşmasının vaxtı çatıb.

Əhalinin sayını bir milyarda endirmək

Dünyanın ən zəngin beş adamının yaşadığı bir ölkə təsəvvür edin. Hal-hazırda Amerikada 30 milyon evsiz insan var. Küçələr heç yeri olmayan insanlarla doludur. New York meri deyir: "Hər gün hökumət tərəfindən verilən yemək pullarının mənimlənməsi səbəbindən küçələrdən 20 cəsəd toplanır. 50 ildir ki, dünya avtomobil sənayesi dağılır. Boş zavodlar, tərk edilmiş evlər getdikcə artır. Bir vaxtlar böyük sənaye mərkəzi olan Çikaqo günün günorta çağında insanların qarət edildiyi yerə çevrilib. 39 ştatda marixuana qanuniləşdirilib. Qənaətcil cəmiyyət indi xarakterini dəyişib, başqa sözlə, Amerika milli xarakterini itirib. Bu gün dünyada yeddi milyardan çox insan yaşayır. Bu, hələ rəsmi statistikadır. Bəzi plan və tərtiblər sayəsində global güclər əhalinin sayını bir milyarda endirməyi hədəfləyirlər. "Hamını işlətmək, az maaş vermək, hər kəsin beyninə çip yerləşdirmək və onları qulumuza çevirmək" həmin dairələrin baş devizidir.

V.VƏLİYEV

Hamiləlik anaların və körpələrinin sağlamlığı üçün kritik bir dövrdür. Bu dövrdə körpənin sağlam inkişafı üçün lazım olan hər şeyi təmin etmək vacibdir. Buna görə də fol turşusu kimi mühüm qida elementinin rolunu unutmamaq olmaz. Bəs, fol turşusu nədir və hamilə qadınlar üçün niyə vacibdir? SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Xülasə:

- Fol turşusu DNT əmələ gəlməsi və amin turşularının sintezi üçün vacib olan B9 vitamini kimi də tanınan B kompleks vitaminidir.

- Hamiləlikdən əvvəl və hamiləlik zamanı fol turşusu qəbul etmək körpələrin sağlam inkişafı üçün çox vacibdir və anadangəlmə qüsurlar riskini azalda bilər.

- Fol turşusu anemiya riskini azaldır və körpələrin sinir sistemi və beyin inkişafı üçün vacibdir

- Hamiləliyin planlaşdırılması zamanı fol turşusu əlavələrinin ən azı 3 ay əvvəl qəbul edilməsi məsləhət görülür.

- Hamiləlik dövründə fol turşusu çatışmazlığı hipertoniya və dölnün inkişafının məhdudlaşdırılması kimi sağlamlıq problemlərinə səbəb ola bilər.

- Fol turşusu çatışmazlığı anemiya, yorğunluq və dəri problemləri kimi simptomlarla özünü göstərə bilər.

- Hamilə qadınlara gündə 400 mikroqram fol turşusu qəbul etmək tövsiyə olunur.

- Balanslaşdırılmış qidalanmaya əlavə olaraq fol turşusu əlavələri qəbul edilməli və pəhrizdə fol turşusu ilə zəngin qidalar müəmmədi olaraq istehlak edilməlidir.

- Fol turşusu təbii olaraq meyvələrdə, tərəvəzlərdə və qoz-fındıqda olur.

- Fol turşusu hamiləlik xaricində ürək və beyin sağlamlığını dəstəkləyir, qırmızı qan hüceyrələrinin istehsalında rol oynayır və immunitet sistemini gücləndirir.

Fol turşusu nədir?

Fol turşusu folatın aktiv formasıdır, B kompleks vitamini, həmçinin B9 vitamini kimi də tanınır. DNT-nin formalaşmasında, amin turşularının sintezində və vitamin mübadiləsində mühüm rol oynayır. Xüsusilə hamiləlik dövründə körpənin böyüməsi və inkişafı üçün lazımdır. Fol turşusu çatışmazlığı anadangəlmə qüsurlara və körpədə sağlamlıq problemlərinə səbəb ola bilər.

Fol turşusu hamiləlikdən əvvəl və hamiləlik zamanı niyə vacibdir?

Hamiləlikdən əvvəl və hamiləlik zamanı fol turşusu qəbulu ana və körpənin sağlamlığı üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir. Fol turşusu körpənin böyüməsi və inkişafı üçün vacib olan və hamiləlik dövründə körpənin sağlam inkişafını dəstəkləyən bir qidadır. Hamiləlikdən əvvəl fol turşusu əlavələrinə başlamaq gələcək ananın orqanizmində fol turşusu çatışmazlığını aradan qaldırır və körpənin sağlam başlanğıcını təmin edir. O, həmçinin doğuş qüsurları riskini azaltmaqda təsirli olur və sinir borusu qüsurları kimi ciddi problemlərin qarşısını almağa kömək edə bilər. Buna görə hamiləliyi planlaşdıraraq gələcək anaların fol turşusu qəbuluna xüsusi diqqət yetirmələri vacibdir.

Fol turşusu qəbulu həm də anemiya riskini azaldır və körpənin sinir sistemi və beyin inkişafı üçün vacibdir. Sağlam bir hamiləlik və sağlam uşaq sahibi olmaq üçün hamiləlikdən əvvəl və hamiləlik zamanı kifayət qədər fol turşusu qəbul etməyi tövsiyə edirik. Hamiləliyinizi planlaşdırarkən bu vitamindən 3 ay əvvəldən istifadəyə başlamaq anada olan çatışmazlıqları aradan qaldıracaq və körpə üçün lazımı hazırlıqların görülməsini təmin edəcək. Gələcək ananın bilinən aktiv xəstəliyi yoxdursa, o, fol turşusunun çatışmazlığını anlama bilər.

Fol turşusu nədir və hamilə qadınlar üçün niyə vacibdir?

lələk və sağlam uşaq sahibi olmaq üçün hamiləlikdən əvvəl və hamiləlik zamanı kifayət qədər fol turşusu qəbul etməyi tövsiyə edirik. Hamiləliyinizi planlaşdırarkən bu vitamindən 3 ay əvvəldən istifadəyə başlamaq anada olan çatışmazlıqları aradan qaldıracaq və körpə üçün lazımı hazırlıqların görülməsini təmin edəcək. Gələcək ananın bilinən aktiv xəstəliyi yoxdursa, o, fol turşusunun çatışmazlığını anlama bilər.

Hamiləlik zamanı fol turşusunun istifadəsi zəruridirmi?

Hər bir gələcək ana hamiləlikdən əvvəl və hamiləlik dövründə fol turşusu əlavələri qəbul etməlidir. Xüsusilə sağlam və balanslı qidalanma şərtlərinin kifayət qədər təmin edilə bilməyəcəyini nəzərə alaraq, fol turşusu əlavələrinin qəbulu böyük əhəmiyyət kəsb edir. Tərkibində fol turşusu olan qidaları istehlak etmək və əlavələrdən istifadə etmək ana və körpənin sağlamlığı üçün yaxşı bir investisiya olacaqdır. Hamiləlik dövründə fol turşusunun təsirini anlamaq üçün aparılan araşdırmalarda fol turşusunun bədəndə çevrilməsini azaldan və təsirini maneə törədən dərmanlar istifadə edən insanlarda hipertoniya, preeklampsi və dölnün böyüməsində məhdudiyət kimi xəstəliklərin daha çox rast gəlinməsi müəyyən edilmişdir. Buna görə də, hamiləliyin planlaşdırılması zamanı və hamiləlik prosesində fol turşusu əlavəsi diqqətlə nəzərdən keçirilməlidir.

Fol turşusu çatışmazlığının səbəbi nədir?

DNT və RNT zəncirləri bədəninizdəki genetik quruluşumuzun əsasını təşkil edir. Bu strukturların komponentləri zülallardan ibarətdir və onların bir-birinə çevrilməsini təmin edir. L-Metilfolat sintetik olaraq qəbul edilən fol turşusunun və ya folatın Metilentetrahidrofolat Reduktaza fermenti tərəfindən çevrilməsinin məhsuludur. Bu maddə sağlam xromosom quruluşunun formalaşması üçün vacibdir. Yeni hüceyrə əmələ gəlməsi üçün istifadə ediləcək DNT və RNT zəncirlərinin olmaması, yeni qan istehsalının, dərinin yenilənməsinin, dırnaqların və saçların yenilənməsinin pozulduğu anlamına gəlir.

Fol turşusu çatışmazlığının əlamətləri hansılardır?

Fol turşusu çatışmazlığı orqanizmdə DNT və RNT-nin formalaşmasına təsir göstərərək bir sıra sağlamlıq problemlərinə səbəb ola bilər. Anemiya, yorğunluq, dəri problemləri və anadangəlmə qüsurlar kimi simptomlar fol turşusu çatışmazlığının göstəriciləri ola bilər.

Hamilə qadınlar gündə nə qədər fol turşusu qəbul etməlidir?

Hamilə qadınlar gündəlik 400 mikroqram folat qəbul etməklə bu çatışmazlığı kompensasiya edə bilərlər. Bu gündəlik qəbul miqdarı hamiləliyə hazırlıq üçün kifayətdir və bu miqdarda gündəlik istifadə gündəlik qan istehsalı, yəni qan hüceyrələrinin istehsalı üçün də kifayət edəcəkdir.

Fol turşusu əlavələri qəbul edərkən nələrə diqqət etmək lazımdır?

Fol turşusu əlavələrini düzgün dozalarda qəbul etmək vacibdir. Fol turşusu əlavələri sağlam qidalanma proqramını əvəz etməməlidir. Balanslaşdırılmış pəhrizə əlavə olaraq əlavələr qəbul edilməlidir. Fol turşusu ilə zəngin qidaların müntəzəm istehlakı əlavələrlə birlikdə qəbul edilməli bir yanaşmadır.

Hansı qidalarda fol turşusu var və onu gündəlik rasionumuza necə daxil edə bilərik?

Fol turşusu təbii olaraq meyvələrdə, tərəvəzlərdə və qoz-fındıqda olur. Meyvələrdən; banan, çiyələk, böyürtkən, kivi, nar və manqo. Tərəvəzlərdən gül kələm, brokoli, bamya, pırasa və çuğundur fol turşusu ilə zəngin qidalardır. Günəbaxan tumları, fıstıq və pekan ən çox fol turşusu ehtiva edənler arasındadır. Bu qidaların gündəlik qida rasionumuza daxil edilməsi əskikliyimizin qarşısını alacaqdır.

Fol turşusu qəbulunun hamiləlikdən başqa orqanizmə hansı faydaları var?

Fol turşusu yalnız hamiləlik dövründə deyil, həm də ümumi sağlamlıq üçün mühüm rol oynayan bir qidadır. B9 vitamini kimi tanınan fol turşusu DNT-nin formalaşmasında, amin turşularının sintezində və vitamin mübadiləsində mühüm rol oynayır. Buna görə də fol turşusu sağlam bədən üçün vacibdir. Əvvəla, fol turşusu ürək-damar sağlamlığı üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Fol turşusu homosistein səviyyəsini aşağı salaraq ürək sağlamlığını dəstəkləyir. Yüksək homosistein səviyyələri ürək-damar xəstəlikləri riskini artırır. Fol turşusu beyin sağlamlığı üçün də vacibdir. Beyin funksiyalarını qorumaq və optimallaşdırmaq lazımdır. Adekvat fol turşusu qəbulu idrak funksiyasını qorumağa kömək edə bilər. Qan hüceyrələrinin və qan dövranı sisteminin sağlamlığı da fol turşusunun təsiri altındadır. Fol turşusu qırmızı qan hüceyrələrinin və digər qan hüceyrələrinin istehsalında rol oynayır. Bu, sağlam qan dövranı və oksigen daşıma qabiliyyəti üçün vacibdir.

Fol turşusunun yan təsirləri

Bədəne təbii olaraq qəbul edilən fol turşusunun heç bir əks təsiri yoxdur. Qeyri-təbii üsullarla istehsal edilən sintetik fol turşusu əlavə olaraq və ya yüksək dozada qəbul edilərsə, bəzi yan təsirlər yarana bilər. Bu problemlərə adətən nəfəs darlığı, uzun, dilin, dodaqların və boğazın şişməsi kimi allergik reaksiyalar daxildir. Belə simptomlar baş versə, dərhal bir tibb müəssisəsinə müraciət edilməlidir. Bu simptomlar ciddidir və ölümlə nəticələnə bilər. Bu cür simptomlar çox yaygın olmasa da, daha yüngül və daha çox görülen yan təsirlər ürekbulanma, qusma, şişkinlik, qaz problemləri, iştahsızlıq, hiperaktivlik, depressiya, bədəndə səpgi və qaşınma, yuxu pozğunluğu, əzələ daralması və s. əzələ spazmları, konsentrasiyanın olmaması və qıcıqlanma simptomlarıdır.

Hansı qidalarda fol turşusu var?

Sağlam həyat üçün gündə 400 mq fol turşusu qəbul etmək lazımdır. Bu ehtiyac gündəlik yeməklə ödənilir. Ancaq hamiləlik və ya malabsorbsiya kimi hallarda həkimə müraciət edərək fol turşusu əlavələri qəbul edilə bilər.

Hansı qidaların fol turşusu olduğunu maraqlandırırınsızsa, fol turşusu ilə zəngin qidalar bunlardır:

Paxlalılar: Paxlalılar fol turşusu ilə çox zəngindir. Xüsusilə mərcimək, lobya və noxudlara üstünlük vermək olar. Bir kasa mərcimək gündəlik tələb olunan fol turşusunu ehtiva edir.

Yaşıl yarpaqlı tərəvəzlər: Fol turşusu yalnızca yarpaqlı tərəvəzlərdə olan folium sözündən götürülür. Bunun səbəbi yaşıl yarpaqlı tərəvəzlərin bol miqdarda fol turşusu ehtiva etməsidir. Xüsusilə ispanaq, kələm, nanə, cəfəri, kahi kimi tərəvəzlərdə boldur. Qulançarda bir çox vitamin və minerallarla birlikdə fol turşusu var. Həm dadlı, həm də qidalı olduğu üçün ona üstünlük verilir. Yarım kasa qulançar gündəlik fol turşusu ehtiyacının üçdə birini ödəyir.

Portağal, limon, naringi və qreyfrut kimi sitrus meyvələri fol turşusu üçün üstünlük verilən meyvələr arasındadır. Bir stəkan portağal suyu orta gündəlik fol turşusu ehtiyacının beşdə birini ödəyir. Detoks qidalarından biri kimi tanınan brokoli həm də fol turşusunun yaxşı mənbəyidir. Tərkibindəki vitamin və minerallardan tam yararlanmaq üçün onu buxarda bişirmək məsləhətdir. Hətta bir fincan brokoli gündəlik fol turşusu ehtiyacının təxminən dördü birini təmin edir.

Yumşaq konsistensiyası ilə yağlı xatırlardan avokado, yağ turşuları, K vitamini və fol turşusu baxımından çox zəngindir. Bu meyvə səhər yeməyi, salat və sendviçlərdə istifadə edilərək gündəlik həyatda istehlak edilə bilər: Fındıq yüksək miqdarda zülal, vitamin və mineral ehtiva etməklə yanaşı, zəngin lif tərkibi ilə də seçilən bir qidadır.

Çuğundur: Bir çox mineral və vitamin baxımından zəngin olan çuğundurun tərkibində gündəlik orta hesabla fol turşusu qəbulunun üçdə biri olur, tərkibində müxtəlif vitaminlər, minerallar və zülallar olan fol turşusu baxımından da zəngin bir qidadır. Fol turşusu baxımından zəngin olan digər qidalar arasında günəbaxan tumları, banan, çiyələk, kərəviz, tahin, qoz, buğda daxildir. papaya, Brüssel kələmi, soya, bamya, pomidor suyu, balqabaq bu qidalar bir şəkildə istehlak edilərək, orqanizmin ehtiyac duyduğu fol turşusu təbii yolla əldə edilir.

Ayşən Vəli

“Ermənilər Moskvaya dilənçi qabı ilə qayıdacaqlar”

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “Azərbaycan Respublikasının dünya birliyinə inteqrasiyası, region ölkələri və digər dövlətlərlə, beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığının inkişaf etdirilməsi” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

Bəlkə də Trampın ən mühüm yeni xarici siyasət qərarlarından biri ABŞ-ın xarici ölkələrə yardımını 90 gün müddətinə dayandırmaq barədə imzaladığı sərəncamdır. Bu, proqramların effektivliyini və ABŞ-ın xarici siyasətinə uyğunluğunu qiymətləndirmək üçün edilir. Prezident Trampın bütün yenilikləri Ermənistanı necə təsir edəcək? Bu sualı İrəvanın “Verelq” nəşri verib. Buradan belə nəticəyə gəlmək olar ki, artıq tam aydındır ki, Ermənistan və bütövlükdə Cənubi Qafqaz regionu Tramp administrasiyasının prioritetləri sırasında deyil. O, açıq şəkildə bildirdi ki, onun üçün Amerikadan uzaq ölkələri dəstəkləmək

yox, ABŞ-ın milli maraqları birinci yerdədir. Və 90 günlük fasilədən sonra Ermənistanla bağlı hansı qərarların veriləcəyi məlum olmasa da, tendensiyalar göz qabağındadır. Ermənistan hakimiyyəti baş verə biləcək risklərə əhəmiyyət vermədən, hakimiyyətdən gələn ABŞ administrasiyasının qucağına tələsdi, onların arxasındakı bütün körpüləri praktiki olaraq yandırdı. Ancaq yeni prezident gəldi və Demokratlar tərəfindən qurulan bütün dəyərlər sistemini sıfırladı. İndi Ermənistan rəhbərliyi respublikaçılarla münasibətləri bərpa etməli olacaq. Əsas sual ondan ibarətdir ki, Trampın kimin onlardan üz döndərdiyini və kimin onları dəstəklədiyini yaxşı xatırlayan komandası bunu istəyəcəkmi?

Ən maraqlısı odur ki, bu vəziyyət yenidən təkrarlana bilər, yalnız tərs qaydada, 4 ildən sonra ABŞ-ın yeni prezidenti, ola bilsin ki, Trampın yaratdığı sistemi sındırmağa başlayacaq- demokratlar seçilsə.

Bu baxımdan tamamilə təbii

sual yaranır: Ermənistan Baydenin dövründə Vaşinqtonun özünə qarşı müsbət münasibətini Tramp dövründə də qoruyub saxlaya biləcəkmi? Bu barədə tanınmış ekspertlər Caliber.Az-a öz baxışlarını bildiriblər. Ekspertlərin şərhlərini oxucularımıza təqdim edirik.

İrlandiyalı politoloq və tarixçi Patrik Uolş qeyd edir ki, Ermənistan və Cənubi Qafqaz, şübhəsiz ki, prezident Trampın prioritetləri sırasında deyil.

“Onun İsrail və HƏMAS arasında başlatdığı atəşkəs razılaşmasına nəzərdə ciddi problemləri var. Daha ciddi problem Ukraynada müharibəyə son qoymaqdır. Bayden administrasiyası burada böyük bir qarışıqlıq buraxdı və ABŞ üçün bunun mənəfi nəticələrini minimuma endirməklə yanaşı, Ukraynanın məğlubiyyətini idarə etmək də Trampın boynunda qaldı”- ekspert deyir.

Onun fikrincə, Ermənistanın Qərbi üz tutması Vaşinqton və Avropanın minnətdarlığı şəklində öz bəhrəsini verməli idi.

“Lakin Tramp administrasiyası çətin ki, İrəvan üçün faydalı cavab versin, çünki o, mənəvi təbliğatla deyil, iqtidarın reallıqları ilə maraqlanıdır.

si bir çox siyasi və iqtisadi problem miras buraxıb. Tramp bundan istifadə etdi və İlon Mask kimi böyük texnologiya xadimləri ilə inqilaba və ya əks-inqilaba rəhbərlik edir. Dediyim odur ki, Tramp uğursuzluğa düçar olmasa, amerikalı demokratalar dəyişən siyasi mənzərəyə uyğunlaşacaq və Birləşmiş Ştatlar həm daxili, həm də xarici siyasətdə yeni kursa keçəcək”, - tarixçi hesab edir.

Onun fikrincə, Ermənistanın əvvəlki əlverişli mövqeyini qoruyub saxlaması çətin olacaq, çünki Trampın İrəvandan və Qərbin təbliğat ritorikası ilə rəğbət qazanmaq cəhdlərindən çox az faydası var ki, bu da səmimi deyil.

“O, hökuməti kommersiya müəssisəsi kimi idarə edən, Amerika xalqı üçün maliyyə faydaları ilə gəlirli sövdələşmələr edən sərt fikirli iş adamıdır. Ermənistan ona dilənçi qabından başqa nə təklif edə bilər? Geosiyasi və iqtisadi baxımdan Vaşinqtona daha çox fayda təklif edə biləcək Azərbaycanla münasibətlərin bərpası ehtimalı daha yüksəkdir. Trampın adımları çox güman ki, İrəvan üçün pis xəbər olacaq, xüsusən də Ukraynada nizamlanmaya nail olsa, bu, erməniləri dilənçiliklə, üzr istəmələri və başqa bir nağıl dəyişikliyi ilə Moskvaya qaytaracaq”, - Uolş bildirib.

Milli Məclisin deputatı, politoloq Rasim Musabəyov isə Ermənistanın Amerika Birləşmiş Ştatları üçün o qədər də əhəmiyyətli ölkə olma-

dığını bildirib.

“Düşünürəm ki, həm Konqresdə, həm Dövlət Departamentində, həm də Trampın çevrəsində erməni lobbiçiləri Ermənistanı verilməli olan yardım həcmindən saxlanması təmin etmək üçün lobbiçilik edəcəklər. Bu vəsait isə, ümumiyyətlə, mənim başa düşdüyüm qədər, ildə

100 milyon dollar belə təşkil etmir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, on milyardlarla dollar Ukraynaya, 3-4 milyard İsrailə, bir-iki milyard Misirə gedir. Demək istədiyim odur ki, Amerikadan çox böyük məbləğdə yardım alan ölkələr var. “Bu mənada Ermənistan o qədər də nəzərə çarpan mövqe tutmur”, - ekspert qeyd edir.

İnteqrasiya məsələlərinə gəlincə, ekspertin fikrincə, Paşinyanın təmsil olunduğu Ermənistan xizəkçilərini daha çox Avropa İttifaqına doğru itələyib.

“Lakin orada ciddi problemlər var, o cümlədən Ermənistanın bütün institusional əlaqələri hələlik Rusiyaya bağlıdır. KTMT-də iştirak dondurulsa da, Ermənistan hələ də blokdan çıxmır. Rusiya bazaları, sərhəddə oradadır, ölkənin strateji sərvətləri hamısı Rusiyaya verilib. Rusiya və Ermənistan sanksiyaların qarşısını almaq üçün sıx əməkdaşlıq edir. Daha bir üstünlük Ermənistanın üzvü olduğu Aİİ-dir. Deməli, Ermənistanın Avropa istiqaməti ilə bağlı kifayət qədər problemləri var. Xüsusən də nəzərə al-

saq ki, Avropa İttifaqı ilə sərhədi yoxdur, nəzərə alsaq ki, Avropa İttifaqı bu gün Gürcüstana sanksiya tətbiq edir, əlaqələri məhdudlaşdırır və Ermənistan hələ də Türkiyə ilə də diplomatik əlaqələr qura bilməyib, sərhədlərini açma bilməyib.

Mən hələ də düşünürəm ki, Ermənistan ABŞ-ın maliyyə yardımını saxlamağa nail olsa belə, İrəvan çətin ki, Trampın və onun administrasiyasının diqqətini Bayden administrasiyası dövründə bacardığı dərəcədə cəlb edə bilsin. Çünki ABŞ üçün onların siyasətini Cənubi Qafqaz kontekstində götürsək, təbii ki, prioritet dövlət Azərbaycandır. Strateji tərəfdaş olaraq İsrailin enerji təhlükəsizliyini təmin edən bir ölkə kimi. Bizim, tutaq ki, Avropadakı əsas tərəfdaşlarımız Macarıstan və İtaliyadır və bu iki ölkənin liderləri prezident Donald Trampın gözündə ən yaxın dostdur. Trampın Türkiyə ilə münasibətləri ümumiyyətlə daha yaxşıdır və o, Türkiyə lideri Ərdəğanı yüksək qiymətləndirir. Bütün bunlar Azərbaycanın xeyrinədir. Hətta İranın ABŞ-ın xarici siyasətində mühüm yer tutmasından, Azərbaycanın İranla həmsərhəd olmasından və bu mənada çox mühüm ölkə olmasından danışmıram. Azərbaycanın İranla həmsərhəd olmasından və bu mənada çox mühüm ölkə olmasından danışmıram. Azərbaycanın İranla həmsərhəd olmasından və bu mənada çox mühüm ölkə olmasından danışmıram.

Ona görə də hesab edirəm ki, Azərbaycan xarici siyasət kontekstində şübhəsiz ki, Ermənistandan daha mühüm rol oynayacaq, baxmayaraq ki, Ermənistanın ABŞ-da lobbiçilik imkanları hələ də Azərbaycandan daha yaxşıdır. Amma Azərbaycanın bir dövlət kimi əhəmiyyəti Ermənistanla müqayisə olunmazdır”, - deyir Musabəyov yenikulaşdırır.

Tərcümə - Elçin Bayramlı

DIQQƏT: Yuxusuzluq bu xəstəliklərə yol açabilir

HƏKİM DANIŞDI

"Yuxusuzluq insan orqanizmində çox ciddi təsir göstərən xəstəlikdir və həm qısa, həm də uzunmüddətli sağlamlıq problemlərinə yol açabilir. Bu xəstəlik daha çox beyin funksiyalarını və psixi sağlamlıq problemlərində özünü göstərir. Çünki insanlar uzun müddətli yuxusuz qaldığı hallarda konsentrasiya və yaddaş pozğunluğu əmələ gəlir. Yuxusuzluq beyin məlumatlarını işləmə və yaddaş saxlama problemlərini üzə çıxartdığı üçün insanlarımızda daha çox yaddaşsızlıq, unutkanlıq, əhvalruhiyyənin pozulması, qərar vermə qabiliyyətinin zəifləməsi kimi şikayətlər olur. Həmçinin yuxu rejimi ürək-damar sağlamlığı üçün çox önəmlidir. Çünki yuxusuzluq problemləri eyni zamanda ürək-damar xəstəlikləri olan, xüsusilə də arterial hipertenziya, ürəyin işemik xəstəliyindən əziyyət çəkən insanlarda özünü daha pis göstərir və birincili xəstəliklərin ağırlaşması, fəsadlaşması kimi amil olaraq böyük rol oynayır". Bu sözləri həkim terapevt Sübhan Hacıyev SİA-ya açıqlamasında deyib.

Terapevt həmçinin qeyd edib ki, yuxusuzluq imunitet sistemini zəiflədə bilər: "Müdəfiə mexanizmlərin sıradan çıxması yuxusuzluq zamanı daha çox meydana çıxır. Bu

da nəticədə insanların həm virus, həm də bakteriyalara qarşı mübarizəsində çox ciddi şəkildə mənfi rol oynayır. Yuxusuzluq problemləri eyni zamanda metabolizma, yəni maddələr mübadiləsinin gecikməsində mənfi rol oynayır. Bunun nəticəsində insanlarda artıq çəki, piylənmə, hormonların diz balansı kimi xəstəliklər özünü göstərmiş olur. Həmçinin bu xüsusiyyətlər qalxanvari vəzi, şəkərli diabet, piylənmə kimi xəstəliklərə yol açır. Təsədüfi deyil ki, stress hormonu olan kortizonun artması yuxusuzluq zamanı özünü daha çox göstərir və insanların stressə qarşı reaksiyası daha da kəskinləşir, yüksək təzyiq və böyrəküstü vəzin problemləri üzə çıxır. Bütün bunları nəzərə alaraq həkim terapevt kimi tövsiyyə edirəm ki, insanlarımız mütləq şəkildə öz yuxu rejimlərinə diqqət etsinlər, günün üçdə bir hissəsini yuxuda keçirsinlər."

Xeyrənsə Piriyyəva

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseynov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarımızı
dərc etməyə hazırıq!

Neymar 40 milyon avrodan imtina etdi!

Braziliyalı hücumçu Neymar Səudiyyə Ərəbistanının "Əl-Hilal" klubu ilə müqaviləsini pozmaq üçün yüksək məbləğdə puldan imtina edib. QOL.az xəbər verir ki, bu bərəd Britaniya mətbuatı məlumat yayıb. "Əl-Hilal" 32 yaşlı hücumçuya 40 milyon avro məvacib ödəməli idi. Lakin Neymar müqavilənin ləğvi üçün həmin ödənişdən imtina edib. Futbolçu dərhal "Əl-Hilal"dan ayrılmaq və sabiq klubua qayıtmaq məqsədli ilə belə bir addım atıb.

Marketlərdə satılan toyuqlara öldürücü dərmanlar qatılır?

AİB SƏDRİNDƏN AÇIQLAMA

"Marketlərdə dərman vurulmayan broylerlər yetişdirilən toyuqlar satılır". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında Azad İstehlakçılar Birliyinin sədri Eyyub Hüseynov deyib. Eyyub Hüseynov sözlərinə belə davam edib: "Ümumiyyətlə onu biz bilək ki, Azərbaycanın istənilən yerində, ən hündür dağ kəndi belə azad gəzən toyuqlara, hətta kənd toyuqlarına da iynə vurulmasa, salamat qalır. Mütləq onlara dərman verilir, iynə vurulur. Son 25 ildir artıq hər yerdə bu mövcuddur. Lakin broyler toyuqlarını tez yetişdirmək, ona müəyyən əmtəə görünüşü vermək üçün əlbəttə müəyyən dərmanlar, antibiotiklər vurulur ki, xəstələnməsinlər, qırılmasınlar və s. Son kəsəmdən öncə bir həftə öncə yoxlanılır. Onların bədənində antibiotiklərin qalıqları yoxlanılır. Əgər zərərli bir səviyyədə

deyilsə sonra kəsime verilir. Yəni, insan üçün öldürücü dərman vurulmur. Bu səhv fikirdir.

Sadəəcə olaraq onlarda hormonal preparatlar olur və broyler toyuqlarını daim müntəzəm yemək məsləhət görülür. Əlbəttə, qidanın təhlükəsizliyi AQTƏ nəzarətdə saxlanılır, təmin olunur. Ona görə də öldürücü

dərman anlayışı səhvdir. Belə bir dərman vurulmur. Əgər vurulan dərman toyuğu öldürmürsə, insanı necə öldürə bilər?! Üstəlik dərmanların da çeşidi və sair nəzarətdə saxlanılır. Şübhəsiz ki, 3 cür toyuq var. Onlar arasında kənd toyuqları, azad toyuqlar daha üstündür. Azad toyuqlar tam azad bir şəraitdə otlayırlar, dənənlirlər, yarım azad toyuqlar yarım qapalı şəraitdə saxlanılır, havada saxlanılır və onlar da əksər hallarda broyler toyuqlarının yemləri ilə yemlənirlər. Lakin broyler toyuqları tam qapalı şəraitdə saxlanılır, tam baytar nəzarəti altında olur ki, tez yetişsin, tez böyüsun və s.

Bezi adamlar deyirlər ki, dünya broyler toyuqlarından imtina etməlidir. Bu mümkündür deyil. Broyler toyuqlarında öldürücü dərman yoxdur. Lakin daim müntəzəm onu yemək də doğru deyil".

Ayşən Vəli

Baş redaktor: Bəhrüz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətname: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN KEYRİYYƏ
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.

QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 2700